דער הייַנטיגער פסח-נומער האלט 12 זייטען.

פרייז 25 גראָשען סינפטער יאָהרגאַנג „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" 14 (204) „RADOMER-KIELCER LEBEN"

ראדאמער-קעלצער לעבען

כשר לפסח כשר לפסח

שאַנקורענץ!

ווייַן, מעד, י"ש, כרמל

די לאַנג עגזיסטירענדע פירמע

ירמיה ראזנבערג

(וואַלאַווא 21)

איז פארזעהן אויפ'ן קומענדע; פסח מיט א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע ווייַנען אויסלענדישע, און אינלענדישע, מעד, י"ש 96° ווי אויך כרמל-ווייַן און קאָניאַק.

די רעיעלקייט און כשרות פון דער פירמע איז אלעמען בעקאַנט. קויפט נור ביי

ירמיה ראזנבערג

וואַלאַווא № 21

ראדאם מיטוואך ערב פסח י"ד ניסן תרפ"ח ◆◆ פארן אינהאלט פון טעקסט אין די אנאָנסן אין די רעדאקציע נישט פאראַנטוואָרטליך ◆◆ 4-go Kwietnia 1928 r.

יודישער אקאַדעמישער קרייז

אין ראדאם.

ג. ח'

די פערוואלטונג פון יודישען אקאַדעמישען-קרייז אין ראדאָם, מאכט בעקאַנט דאָס שבת דעם 7 אפריל ד. י. 4 נ. מ. אין ערשטען און 5 נ. מ. אין צווייטען טערמין קומט פאָר אין לאָקאל פונ'ם סוחרים פעראיין לובלינער 18

די געוועהנליכע **אלגעמיינע פערזאמלונג**

פון די מיטגלידער פון קרייז, מיט פאָלגענדען טאָג-אָרדנונג: 1) איינלייטונג, 2) די וואהל פון א פאָרזיצענדען, 3) דאָס לעזען דעם פראָטאָקאָל פון דער געוועהנליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון 18 מערץ 1927, 4) בעריכטען פון דער טעטיגקייט אין יאהר 1927/28: a) פון דער פערוואלטונג, b) פון חברים-געריכט, c) פון דער רעוויזיאנס-קאָמיסיע. 5) דיסקוסיע איבער די בעריכטען, 6) די אויפגאבען פון יודישען אקאדעמישען קרייז אין ראדאָם, 7) דיסקוסיע, 8) בעשליסען און רעזאָלוציעס. 9) די וואהלען פון די ארגאנען פון קרייז, 10) פערשידענעס.

מיט חברים גרוס

די פערוואלטונג.

Państwu Korman z intencji zaślubin siostry ich
p. Feli Bidermanòwnej z p. S. Frajdenrajchem
życzy im dużo szczęścia
Rodzina KAUFMAN.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען אויס דער פאמיליע **ראַיאַל**

צוליב'ן פלוצלינגדיגען טראגישען טוידט

פון זייער טאָכטער און שוועסטער **פייגעלע נ. ע.**

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

יוחנן שמאַמוויינער

יוסף הענדעל.

טיף גערירט צוליב דעם פריצייטיגען טויט פון אונזער מאַנשע **פייגע לאַנדא**

דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל די אין טרויער פערבליבענע **מאַן** און **זיהן**

יעקב און מאריץ לאַנדא

פאמיליע נאַבריטקי.

Kino-Teatr
„CORSO"

CONRAD
największy

WIELKA
PREMJERA

VEIDT
tragik świata

George Siegmann
Jan Keith

Barbara Bedford
Artur E. Carew

w wstrząsającym dramacie życiowym

MĘŻCZYZNA Z PRZESZŁOŚCIĄ

Głos prasy — „Nasz Przegląd": ...obraz posiada interesujący, nieszablonowy scenarjusz o psychologicznem podłożu a kreacja Veidta... potraktowana została z artystycznym umiarem i szlachetną powściągliwością. Reżyserja filmu staranna i kulturalna. Jako całość, film może być zaliczony do najlepszych obrazów wytwórni Universal Pictures **Corporation.**

שבת דען 14-טען **אפריל** דאָס יאָהר

ווערט פאָרקומען

דער יעהרליכער

סימפאָנישער קאָנצערט

פון די שילער און שילערינס פון דער איינציגער אין ראדאָם

בעשטעטיגטע פון מיניסטעריום מוזיק-שולע

אונטער דער לייטונג פון ה' **פ. גיסער**

ס'נעמען אנטהייל: דער שול-אָרקעסטער, קוואַרטעט, סאָלאָ פאָרטעפיאַן, פיעדעל און וויאָלאָנטשעל.

די גאנצע הכנסה פון אויבענדערמאָנטען קאָנצערט איז לטובת די „ברידערליכער הילף" ביי דער מוזיק-שולע און „אקאדעמיקער קרייז" אין ראדאָם.

בילעטען פון 1.20 זל. ביז 4.20.

וואס דארפען די שאצונג'ס־קאמיסיעס געדענקען ביים אויסמעסטען דעם אומזאץ־שטייער?

די שטייער־אמטען זיינען שוין צוגעטרעטען צו אויסצומעסטען דעם אומזאץ־שטייער אויפ'ן יאהר 1927. הגם אלע מאטגעבענדע קרייזען, איינשליסענדיג אויך די רעגירונגס־ספערען זענען מסכים, אז דאס געזעץ וועגען אומזאץ־שטייער אין דער איצטיגער פארם איז א בעדייטענדע שטערונג פאר דער ווירטשאפטליכער ענטוויקלונג, איז נאך ביז היינט נישט איינגעפיהרט געווארען קיין רעפארם פון דאזיגען שטייער, ווענינגסטענס אין דער פארם פון פערקלענערען דעם אומזאץ שטייער. די רעגירונג פערענטפערט זיך דערמיט, וואס זי האט נישט קיין פולמאכטען אדורכצופיהרען אזא רעפארם און זי לאזט איבער דעם ענין פאר'ן נייעם סיים. איצט איז שוין צו־שפעט אריינצוטראגען רעקרימינאציעס פשוט דערפאר, ווייל די אויסמעסטונג פון אומזאץ־שטייער, וואס וועט בקרוב פארקומען, מוז זיך שטיצען אויף דעם ביז־איצטיגען געזעץ, אבער אויך אין די דאזיגע ראהמען קאנען די שטייער־אמטען א סך אויספטהון. פון איין זייט קאנען זיי דורך א צו־גרויסער אויסמעסטונג פון אומזאץ נאך מעהר בעשווערען די האנדעלס און האנדווערקער־קרייזען זייער שווערען קאמף פאר עקזיסטענץ. פון דער צווייטער זייט אבער קאנען זיי דורך אן אביעקטיווער אפשאצונג וועגען דער אלגעמיינער ווירטשאפטליכער לאגע אין לאנד, געוויסערמאסען פערלייכטערען די אונגעהויער שווערע לאסט פון אומזאץ־שטייער, וואס שווערט אויף די דאזיגע קרייזען.

אלס אזעלכע אביעקטיווע אינפארמאציעס, מיט וועלכע ס'דארפען זיך רעכענען די שטייער־אמטען, קאנען דינען אפילו די חודש'ליכע בעריכטען פון „באנק גאספאדארסטווא קראיאוועגא" אין וועלכע ס'ווערט זייט איינינע חדשים פעסטגעשטעלט, אז אין א רייהע געביטען פערקלענערט זיך דער אבזאץ, אז די קרעדיטען ווערען טייערער. עס וואקסט די צאהל פון פראטעסטירטע וועקסלען און אנדערע אזעלכע סימנים, וואס בעווייזען, אז גראד אין יאהר 1927 איז דער מצב פון האנדעל געווען ערגער און נישט בעסער פון פריהערדיגען יאהר.

די שאצונגס־קאמיסיעס דארפען דעריבער זיך בעציהען מיט א גרויסער צודיקגעהאלטענקייט און קריטיק צו די אינפארמאציעס, וועלכע זיי בעקומען פון זייערע פערטרויאונג'ס־מענער, צי פון די נאר־וואס ארגאניזירטע אינפארמאציע־ביוראס ביי די שטייער־אמטען. שוין נישט רעדענדיג וועגען די מעגליכקייטען פון א בפירושער כונה פון געוויסע „פערטרויאונגס־מענער" שאדען צו ברענגען די שטייער צאהלער דארף מען זיך דאך תמיד רעכענען מיט דער מעגליכקייט פון טעותים. אזעלכע טעותים ביים מאכען אפשריפטען פון די האנדעלט ביכער, און דערנאך ביים בערעכענען דעם אומזאץ־שטייער זיינען דאך זעהר מעגליך און אפט פאסירען טאקע אזעלכע טעותים. דער שטייער צאלער איז אבער נישט אומשטאנד אויפמערקזאם צו מאכען אויפ'ן דאזיגען טעות, מחמת ביים פעסטשטעלען דעם אומזאץ־שטייער פערלאנגען נישט די שטייער־אמטען ערקלערונגען פון די צאהלער, ווי דאס איז דער פאל ביים בערעכענען זיעם הכנסה שטייער. די שטייער־אמטען נעמען אין בעטראכט ביים אויסמעסטען דעם אומזאץ־שטייער נאר די צאל פון די פערקויפטע סחורות און די דורכשניטליכע פרייזען פון די דאזיגע סחורות. ס'איז דאך אבער א בעוואוסטע זאך, אז בעזונדערס אין די לעצטע חדשים ווען ס'האט זיך געפיהלט א שרעקליכער דוחק אין מזומנים האבען די סוחרים פערקויפט זייערע סחורות צו פיל ביליגערע פרייזע און אפטמאל אויך אונטער דעם קאסטען־פרייז, אבי צו בעקומען א ביסעל קלינגערס.

די סוחרים וועלען דאס מאל בעזונדערס פיהלען די פעהלערען, וואס זענען פאראן אין געזעץ וועגען אויסמעסטען דעם אומזאץ־שטייער, לויט וועלכען מען רעכענט זיך נור מיט דער צאהל פון פערקויפטע סחורות און נישט מיט די איינגעפלאסענע געלדער פאר די דאזיגע סחורות. און פון די דאזיגע פערקויפטע סחורות, פאר וועלכע מ'בעקומט נישט קיין גראשען, וועט מען נאך מוזען צאהלען אומזאץ־שטייער: אמת, אז די שאצינג'ס־קאמיסיעס קענען נישט ענדערען דאס געזעץ, אבער זייענדיג אדורכגעדרינגען מיט א געפיהל פון גערעכטיגקייט, קענען זיי אויף א געוויסער מאס בעריקזיכטיגען אזעלכע היזקות.

ווען מיר זאלען נעמען אין אכט, אז בלויז פון אומזאץ שטייער גופא האבען די פינאנץ־קאמערן געהאט אין יאהר 1927 א הכנסה פון 260 מיליאן זל. און צוזאמען מיט די הוספות בעטרעפט די סומע קרוב 4 הונדערט מיליאן זל. ד. ה. איבער א העלפט פון די אלגעמיינע הכנסות פון די דירעקטע שטייערן, דארף מען קומען צום אויספיהר אז די דאזיגע סומע איז א גאנץ בעפרידיגטע און זי גיט נישט קיין שום יסוד צו בעמיהען זיך נאכמעהר אויסצונוצען די דאזיגע הכנסה־קוועלע. אין אינטערעס פון א גאנצער רייהע האנדעלס אינטערנעמונגען, האנדווערקער און אינדוסטריעלער, וועמענ'ס עקזיסטענץ ס'שטעהט אין סכנה, דארפען די שטייער־אמטען נעמען אין אכט די אויסגערעכענטע מאמענטען און בעדינגונגען און נישט אויסמעסטען די הויך פון אומזאץ־שטייער אויף אזא מאס, וואס זאל ברענגען צום אונטערגאנג פון א רייהע ווירטשאפטליכע פלאצובקעס, פון וואס די מלוכה קאסע וועט גארנישט געניסען, ווייל די פעסטגעשטעלטע סומען וועלען זיך ארויסווייזען פאר צו הויכע, וועלכע ס'איז אונמעגליך איינצומאהנען.

די מיטגלידער פון דער שאצונגס־קאמיסיע, און ספעציעל די אידישע, דארפען דעריבער זעהן, אז מ'זאל זיך ניט ענטוישען אין די האפנונגען, וואס מ'האט אויף זיי ארויפגעלייגט.

זיי דארפען וויסען און געדענקען, אז זייער אנטייל אין די זיצונגען פון דער קאמיסיע איז נישט בלויז א כבוד־זאך, נאר איז אויך א פליכט, וואס איז מחייב צו מעשים.

עס ליגט דעריבער א חוב אויף אלע מיטגלידער נישט צו פערנאכלעסיגען די זיצונגען, קומען פינקטליך און דער עיקר—פערטיידיגען מוטיג און ענערגיש די ארימע און געדריקטע, און זעהן, אז קיינער זאל נישט בעעוולה'ט ווערען.

זיי, די קאמיסיע־מיטגלידער, דארפען זיך נישט בעגנוגענען מיט די אפיציעלע אינפארמאציעס, וואס ווערען זיי געגעבען, נאר זיי דארפען אליין פיהרען אן אויספארשונג וועגען יעדען איינעם און זיך בעקענען גרינדלעך מיט זיין לאגע און מיט זיין ווירקליכען אומזאץ.

און אויב זיי וועלען דאס אלץ האבען געטוהן און עס וועט דאך נישט העלפען, וועלען זיי לכל הפחות מיט א ריין געוויסען קענען זאגען:

— ידינו לא שפכו את הדם הזה!..

ב. ס.

CZAS SIĘ OPAMIĘTAĆ!
DBAJCIE O SWÓJ WZROK!

OKULARY
i BINOKLE
ściśle podług przepisów
p.p. Lekarzy wykonuje
SPECJALISTA-OPTYK
Z. WĘGIER
Radom, Lubelska 25.
Własna szlifiernia
oraz warsztat na miejscu.

בעקאנטמאכונג.

מיר האבען דעם כבוד בעקאנט צו מאכען דאס אונזער פוטער־געשעפט

י. מ. ווערבער עט זוהנע

ראדאם, לובלינער 14 (פראנט)

בעזיצט צום זומער־סעזאהן א גרויסע אויסוואהל פון פערשידענע

מענער און קינדער־היטען און היטלען,

ווי אויך פערשידענע גומי־מאנטלען, אינלענדישע און אויסלענדישע

— צו מעסיגע פרייזען. —

הרב ישעיה זלאטניק.

יציאת מצרים.

א גערמאנישע שפריכווארט זאגט „די וועלט געשיכטע ווידערהאלט זיך אימ מער ווידער". אממייסטען ריכטיג איז אבער דאס דאזיגע שפריכווארט אייף וויפיעל ס'איז נוגע דער ספעציעל יודישער געשיכטע, וואו א זעהר אפטע ערשיינונג איז דארט די ווידערהאלונג פון די היסטארישע פאסירונגען פון ישראל'ס אלטער פערגאנגענהייט אין אלע איהרע פערשידענארטיגע עפאכען און פעריאדען.

אט נעמען מיר צים ביישפיעל די אלטע געשיכטע פון יציאת מצרים. א פערהעלטניסמעסיג ניט זעהר לאנגע צייט איז פערלאסען זינט דער איינוואנדערונג פון די בני יעקב קיין מצרים, וואו מ'האט זיי דארט אם אנפאנג זעהר גאסטפריינדליך אויפגענומען. און שוין זענען געוויס בײ די מצריים פערגעסען געווארען די אלע גרויסע לייסטונגען און רעפארמען, וואס דער ערשטער פיאנער פו די בני-יעקב דער וויצע-קעניג יוסף, האט געלייסטעט לטובת זייער לאנד, וואס איז נאר א דאנק איהם גערעטעט געווארען פון א הונגער-נויט און שוין האט דאן אויך קורסירט אין גאנץ מצרים די היינט גוט בעקאנטע אנטיסעמיטישע לאזונג: „הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו" ד"ה אהנמעכטיג אויף אלע געביטען זענען מיר צו קאנקורירען אנטקעגען די פרעמדע טאלאנטפולע העברעער. און נישט פערפעהלט האבען אויך דאן אמאנדע די מצריים צו בעשולדיגען די יודען מיט דער איבעראל בעהאוסטער גרונדלאזער בעשולדיגונג: „והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו". און דערפאר: הבה נתחכמה לו פן ירבה ד. ה. כדי אבצושוואכען ישראל'ס צו-גרויסע מאכט, מוזען מיר געגען איהם אנווענדען אלערליי מיטלען: כשר'ע, ווי בעשטייערען איהם, דעם יוד מיט די שווערסטע שטייערען ווי אויך ניט כשר'ע און גרויזאמע, ווי ארייננווארפען זיינע זיהן אין טיעפען נילוס. אט דאס אלץ כלומר'שט נאר צוליב זעלבסט-פערטיידיגונג. האבען זיי נעבעך געמוזט אנווענדען, זיי די ארימע אבגעשטאנענע מצריים, כדי אזוי איים צו פאראליזירען די צוגרויסע פארהאפערישע שטרעבונגען און ציעלען פון די פרעמדע העברעער.

פערשטענדליך איז דעריבער, אז ווען טפיס ממשות'דיגעס איז ווירקליך געווען אין דער דאזיגער שנאה פון די מצריים צום יודען-פאלק און אויך ניט געשטיצט האט זי זיך נאר אויף אן אומזיסטען געשפענסט פון פאלשע בלבולים. האבען דאן דאך די מצריים געברויכט שטארק צופריעדען זיין מיט'ן ארויסגעהן פון, די פערהאסטע פרעמדע עקספלואטאטארען פון זייער געליעבט לאנד, וואס איז שיער ניט פערניכטעט געווארען דורך זיי. אזוי דיקטירט דאך דער געזונדטער מענשען פערשטאנד און לאגיק.

אבער וואס זעהן מיר אין אמת'ן? אזוי גלייך, ווי די עגיפטיאנער האבען דערשפירט דעם „יורען-מאנגעל" האבען זיי זיך באלד געמוזט אויך איבערצייגען אז מיט'ן אוועקגעהן פון די יודען איז אויך אוועקגענומען געווארען פון לאנד דער פראדוקטיווסטער, בוייענדסטער און דענקענדסטער עלעמענט, וועלכער האט מיט זיין ענערגיע און טאלאנט בעריייכערט דאס לאנד און אויפגעבויט זייערע רייכסטע שטעדט: פיתום און רעמסס, און דאן האבען זיי ממילא שוין אויך איינגעזעהן ווי ווייט בענארעשט האבען זיי זיך מיט'ן ארויסשיקען די יודען פון זייער לאנד. און א גרויסע פערצווייפעלט געשריי האט ארומגענומען דאן גאנץ מצרים, וואס האט געלויטעט: „מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו!" און מיינט איהר אפשר, אז די דאזיגע אן-און פאר-זיך אי טראגישע אי קאמישע דראמע, וואס האט זיך אבגעשפיעלט אין דער צייט פון יציאת מצרים, איז גאר אן איינצעלנער עפיזאד אין אונזער אלטער געשיכטע? דאן מוזען מיר אייך דא באלד אויפמערקזאם מאכען, אז דאס אייגענע ווידערהאלט זיך מעהרערע מאהל ווידער אין פערשידענע פעריאדען פון אונזער אלטער און נייער היסטאריע אנהויבענדיג פון דער צייט פון יציאת מצרים ביז דער גלענצענדער עפאכע פון די יודען אין שפאניע, וואס האט זיך אזוי טרויעריג געענדיגט מיט'ן בעוויאוסטען גירוש אין יאהר 1492 און עס ציהט זיך נאך ווייטער אוש ביז אונזערע צייטען היינט.

די יודישע היסטאריע דערצעהלט אונז, אז יעדעס לאנד. וואס עס איז אונז אויסגעקומען. בשעת אונזער לאנגען וואנדער-וועג זיין שוועל צו בעטרעטען, האט אונז זיין לאנדעס בעפעלקערונג אם אנפאנג מיט א ווילקאמען עמפפאנגען, בעגריסט און געבעטען צו באזעצען זיך דארט. זיי האבען געוואוסט פון אונזערע גרויסע טאלאנטען אויף אלע געביטען פון האנדעל, אינדוסטריע און אגרי-קולטור. און זיי האבען זיך אויך אין זייערע אויסרעכענונגען נישט געגארט, ווייל וואס זענען דען די אלע היינט בליהענדע אייראפעאישע מדינות געווען אמאל, איידער די יודען האבען זיך דארט באזעצט? פוכס און לעער האבען זיי אויסגעזעהן און אהן קולטור און די נויטיגע קוואליפיקאציעס האבען זייערע האלב-ווילדע איינוואהנער נישט געוואוסט דאן ווי אזוי אויסצונוצען די נאטירליכע רייכטהומער פון זייערע מדינות. א דאנק אבער די ניי אנגעקומענע געסט — יודען, האבען זיך אין די דאזיגע לענדער נישט בלויז פאבריקאציע און האנדעל ענטוויקעלט, אוך ראדוך געבראכט די פעלקער צום וואוילשטאנד און גליק, גאר אויך, א דאנק די יודען, האבען די רויהע און ווילדע זיטען פון די דארטיגע פרימיטיווע איינוואהנער זיך שנעל געביטען און מארערניזירט געווארען. די גאסטפריינדליכקייט האט אבער נישט לאנג געדויערט. באלד ווי די לאנדעס בעפעלקערונג האט דערזעהן, אז די „פרעמדע" מאכען א לעבען און געניסען אליין אויך פון זייערע פראדוקטיווער ארבייט, איז זא-לייך דאן פאפולער געווארע די לאזונג: די פרעמדע עקספלואטארען האבען זיך אנגעזעצט אויף אונז אויסצונאצען אונזער האב און גוטס! דאן הויבט זיך אן, אונטער דיעזער אנטיסעמיטישער לאזונג, א כוואליע פון שיקאנעס, זיי פייניגען און דערקוטשען דעם יוד, ביז מען פערטרייבט איהם אין גאנצען ארויס פון לאנד. אדער אין בעסטען פאל. ביז נישט קענענדיג שוין מצהר אויסהאלטען די אלע פיזישע און מאראלישע יסורים פון זיינע פייניגער אנטלויפט דער יוד אליין פון דארט וואוהין די אויגען טראגען איהם.

דערמיט איז אבער דאס קאפיטעל „יוד". און די אלע „יודען-ריין"-מדינות נאך אלץ נישט געענדיגט. דאס אלץ איז נאך נישט דער פינאל פון דער טראגעדיע, וואס רופט זיך „יודישע צרות". ערשט יעצט פאנגט זיך א די ריכטיגע קאמעדיע. א טויטע שטילקייט פערשאיי. אין אלע געביטען פון האנדעל, אינדוסטריע, קולטור און לעבען פון די דאזיגע יודען - ריין-געוואארענע מדינות נאך די יודענס אוועקגעהן פון דארט.

ביסלעכווייז שטארבט דארט אלץ אב און עס הערט אויף צו קלאפען דער לעבענס-אימפולס פון די דאזיגע לענדער. ערשט דאמאלט דערשפירען די איינוואוינער פון די דאזיגע מדינות, אז די יודען זענען ווירקליך געווען זייער בעסטער קראפט, וואס האט זיי כסדר געטריבען או באוואוגען אויסצינוצען זייער מענשליכע ענערגיע און אונטערנעמונגס-גייסט, זיי ווערען אבהענדיג, פלעגמאטיש און אפאטיש צו אלעס אין דער וועלט. אין דאן קלאפט מען זיך אין הארצען און מ'האט חרטה אויף די אלע בעגאנגענע עולות געגען די יודען. מ'שיקט שלוחים צו בעוועגען די פערטריבענע יודען צוריקציקעהרען אין זייערע אלטע זיטץ-ערטער און מ'זאגט זיי צו פון יעצט אן שוין פרום און גוט צו זיין.

אט דער דאזיגער טראגי-קאמישער עפיזאד, וואס ווערט אזוי בולט אילוסטרירט און דער יציאת מצרים-דראמע איז, ווי געזאגט, אן אפטע ערשיינונג אין אונזער געשיכטע, אממיינסטען אבער פון דער מיטעל-אלטערליכער צייט און ציהט זיך פון די דאזיגע אור-אלטע תקיפות אוש ביז נאך די היינטיגע צייטען, ווען מיר קענען שיינבארע עדות זיין פו דעם שוין עטליכע מאל ווידערהאלטען בעטען זיך פון דער שפאנישער רעגירונג ביי די איספאניאלישרעדענדע מזרח-יודען. די קינדער פון אמאל דורך איהר אזוי אכזריות'דיג פערטריבענע מגורשי-ספרד, צוריקצוקעהרען זיך צו זייער אלטע היים קיין שפאניע און זי ווירטשאפטליך אויפצולעבען. זי, שפאניע, וועלכע איז אין דער צייט פון גירוש-ספרד געווען די מעכטיגסטע וועלט-מלוכה און די שטארקסטע הערשערין איבער אלע ימים און היינט — א קליין ארים, געפאלען לאנד, ווייסט, אז נאר א דאנק איהר פערטרייבען און ריין מאכען איהר לאנד פון יודען. נאר צוליעב דעם איז זי היינט פאליטיש און גייסטיג אזוי שטארק געפאלען. און דערפאר ווייסט זי אויך בעסער פון אלע אנדערע פעלקער ווי געהעריג אבצושאצען דעם גרויסען ווערט פון יודען-בירגער פאר דעם לאנד, אין וועלכער זיי וואוינען. מיר קאנען דעריבער גאנץ דרייסט זאגען, אז יציאת מצרים סימבאליזירט נישט בלויז אונזער פרייהייטס-גייסט און אינזער שטארקען רצון אויסצוקומפען פאר זיך פרייהייט און אונאבהענגיגקייט, נאר נאכמעהר אילוסטרירט זי בולט פאר דער גאנצער וועלט, וואס פאר א שרעקליכע מכה און נידערלאגע

והיא שעמדה

שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו... והקב"ה מצילנו מידם.

רבן גמליאל היה אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן: פסח, מצה ומרור.

די דאזיגע משנה אין פסחים איז פאר אונז א אינהאלט. א פראגראם. פסח, מצה און מרור דאס איז א סימבאלישער בעגריף.

יעדעס יודישע הארץ איז יעצט פול מיט וועהטאג און שרעק. וועהטאג איבער אונזער אונערטרעגליך שווערע לאגע און שרעק פאר דעם וואס ערווארט אונז. וועהטאג איבער אלע בלבולים און געמיינסטע שקרים, וואס אונזערע שונאים טראכטען אויף אונז אויס כדי צו מאכען אונזער בלוט און פערמעגען הפקר, צו בערויבען אונזער פרייהייט און צו ערניעדריגען אונזער כבוד. נישטא קיין אויסגאנג פון דער לאגע. נישטא צו וועמען צו אפעלירען, נישט צום יושר פון די פעלקער און נישט צו זייער פערשטאנד. דער יושר פון די פעלקער איז פערשוואונדען און זייער פערשטאנד איז פערטונקעלט. אין אזא שרעקליכער לאגע וואו נעהמט מען מוט און כח אייסצוהאלטען, וואו זאלען מיר שעפען טרייסט און האפנונג?

מיר מוזען צוריקקעהרען צו דעם אור-קיאל פון אונזער געשיכטע, צו יציאת מצרים, כדי צו בעפעסטיגען אין זיך זעלבסט דעם אונערשיטערליכען גלויבען אין דער גערעכטיגקייט וואס מוז אנקומען, אבוואהל אונז קומט אויס צו ליידען מעהר ווי אלע מענשען פון דער ערד פון דער מענשליכער אונגערעכטיגקייט. מיר מוזען אריינדרינגען אין דעם טיעפען זין פון די שלשה דברים אלו פסח, מצה ומרור און דאן וועלען מיר זיך איבערצייגען, אז אלע העכסטע אידעאלען און אלע

קאנען מיר יורען פערשאפען אלע אונזערע גרעסטע פייניגער דורך אונזער פערלאזען זייערע לענדער. און זאל עס נאך היינט, ווען יודיש בלוט גיסט זיך ווידער אין א טייל לענדער, דינען אלס נענוגענדע ווארנונג און התראה צו די דאזיגע אנטיסעמיטישע פעלקער, וועלכע ערלויבען זיך נאך יעצט אויף אזעלכע געמיינהייטען געגען זייערע יודישע מיטבירגער, אז אויך זיי קענען זיך דערווארטען אויף דער אייגענער פערגעלטונג, ווי א מאל מצרים און שפעטער שפאניען

ראדאם, ער"פ תרפ"ח.

עטישע ווערטהען ווערען געבוירען דורך חבלי לידה פון שמערצען, יסורים, קעלט, הונגער, דורך וויסטע דארניגע וועגען, אפטמאל דורך רשעות, טפשות און טומאה — א מי, בדמיך חיי. דאמאלט וועלען מיר זיך נישט לאזען איינרעדען פון אונזערע שונאים, אז מיר זענען די ערגסטע אין דער וועלט און דערפאר ווערען מיר אזוי געפייניגט און פערפאלגט און מיר וועלען נישט אריינפאלען אין א פעסימיזם, וועלכער וויל אונז איינרעדען: יבשו עצמותינו, אבדה תקותנו, נגזרנו לנו. דען ווען מיר זעהען וואס ס'קומט יעצט פאר פאר אונזערע אויגען, זאלען מיר חלילה נישט אריינפאלען אין א יאוש, נאר אויפהויבען אונזערע אויגען צו דעם היסטארישען נס פון יציאת מצרים און פון דעם אייביגען קיואל שעפען בטחון און האפנונג אויף א בעסערע צוקונפט.

און ווען מיר זעהן די טרויריגע ערשיינונג, אז שונאים פון אינוועניג און אויסוועניג ווענדען אן אלע זייערע פינסטערע כחות כדי איבערצורייסען די היסטארישע ליניע פון אונזער פאלק, דארפען מיר געדענקען די שלשה דברים אלו בפסח און זיך זעלבסט זאגען, אז דאמאלס פאר דרייטויזענד דרייהונדערט יאהר צוריק איז אונזער לאגע אי פאליטיש אי מאראליש אי עקאנאמיש געווען בעדייטענד ערגער און פונדעסטוועגען „ויאמן העם כי פקד ה' את עמו" און מיט דעם כח פון דער אמונה זענען מיר אויסגעלייזט געווארען, אזוי מוזען מיר אונערשיטערליך גלויבען, אז נישט קוקענדיג אויף אלע שטערונגען פון אונזערע אינערליכע און אויסערליכע שונאים. סיי פון רעכטס סיי פון לינקס, וועלען מיר צערשטערען דעם גלות, צעברעכען די קייטען פון אלערליי קנעכטשאפט, ווירדיג אויפבויען אונזער הייליג לאנד, ציהען ווייטער דעם גאלדענעם פאדעם פון אונזער געשיכטע, פערשפרייטען דעם מאור שבתורה אויף דער וועלט, דורכלויכטען, פערהייליגען און איהויבען די מענשהייט צום געטליכען אורקואל, מקרב זיין די אמת'ע גאולה „להביא לימות המשיח".

דער פסח מצרים פיהרט צו א פסח לעתיד. —

פלטי מושקאמבליט.

ראדאם, ער"פ תרפ"ח.

מאיר הערץ.

דער נס אין דער סדר-נאכט.

(א פסח-מעשה'לע).

מיט יאהרען צוריק האט ערגיץ געוואוינט אויף זיין גוט א גרויסער פוילישער שררה, זעהר א רייכער און בערימטער פירשט, וואס האט מיט זיין עשירות און יחוס געשמט אין דער גאנצער מדינה. חי דער שטייגער אין יענע יאהרען האט אזא רייכער שררה זיך ערקלערט אלס הערשער איבער זיינע איינוואוינער, וואס האבען אייסגעפיהרט יעדען בעפעהל זיינעם מיט דער גרעסטער אימה און קנעכטישער אונטערטעניגקייט.

געוואוינט האט דער פירשט אין א פרעכטיגען פאלאץ, ארומגעפלאנצט מיט די טייערסטע בוימער. צום איינגאנג פון פאלאץ האבען געפיהרט צוויי אלעען. אין מיטען האט זיך געשניטען אנ'אויסגעפלאסטערטער בארען, וואס האט געפיהרט צו די חייסע מארמארנע טרעפ, וואו ס'זענען געשטאנען פיער גלאנציגע זיילען, וואס האבען אונטערגעהאלטען א גלאנצענדיגען גלעזענעם דאך. דעם פאלאץ האט בעשיצט א פארקאן מיט אייזערנע, ביי די שפיצען בעגילדעטע שטאכעטען, איבער וועלכע ס'האבען זיך אריבערגעבויגען ברייטצעצווייגטע בוימער, וואס האבען אויסגעזעהן פיעל שמאלצער און יוחס'דיגער פון די אנדערע ביימער, וואס זענען אין דער זייט שאסע געשטאנען.

ביי ביידע זייטען פון דעם איינגאנג זענען געשטאנען שומרים אין א כפעציעלער טראכט. דאס אויסזעהן פון פאלאץ האט ביי די דארפישע דורכגעהער ארויסגערופען א טיפען עהרפורכט געמישט מיט פחד.

קיינער האט נישט געוואגט נאהנט ביים פארקאן זיינע טריט צו שטעלען און יעדער פארבייגעהער האט זיך ווי אינסטינקטיוו אבגערוקט און זיך אדורכגעשלייכט מיט זייטיגע בעהאלטענע וועגען, מורא-האבענדיג זיך אומצודרעהען.

דער פאלאץ האט אויף אלעמען אין דארף השגחה געהאט, נאכקאנטראלירט אלע געשעהענישען, ארוסגעטראגען אורטיילען, געהאט יעדען אויפ'ן אויג. איז עמיצער א חטא בעגאנגען — זענען פון פאלאץ פליהענדע רייטער געקומען און וועה איז געווען יענעם, וואס איז אין זייערע הענד אריינגעפאלען!

אין גאנצען דארף האט געוואוינט איין יוד, דער ארענדאר. ער האט געוואוינט מיט זיין משפחה אין סוף דארף. דארט, וואו דער שליאך הויבט זיך אן מיט זיינע טיפע, העלע זאמדען, האט ער זיין קרעטשמע געהאלטען. אלע פארנאכט פלעגט דארט זיין א „זיאזד" פון פויערים, וואס האבען פערברענגט ביז שפעט אין דער נאכט.

איז געגאנגען א יאהר נאך א יאהר. דער ארענדאר האט גאנץ שען פרנסה געהאט, האט געהיטען אלע דינים און געזעצען פון דעם שררה, חלילה נישט עובר געווען אויף א האר. אויסגעגעבען בכבוד די קינדער, איינגעקויפט זיך גוטע איידעמס, און איז גליקליך געווען, וואס אין דארף זענען נאך יודען צוגעקומען און ס'איז היימליכער געווארען. די יודישע קרעטשמע האט זיך רוהיג געלעבט. אין גאנצען דארף האט מען מאשקען געשאנעוועט. געהאלטען פאר אנ'ערליכען זשידעק און שטארק צופרידען, געווען פון זיין התנהגות.

א יוד קאן דאך אבער לאנג נישט לעבען במנוחה, מאכט זיך א מעשה, אז דער פירשט פראוועט זיין זילבערנע חתונה. פון ארום און-ארום קומען אן צו פאהרען: הערליכע קארעטעס, די פערד אין זילבער געשפאנט. אלץ פארט „נא-שפיץ". פירשטען, פירשטינס און כל-ערליי הויכגעשטעלטע לייט קומען פון זייערע גיטער אויפ'ן באל.

דאס גאנצע דארף איז ארום דעם פאלאץ געזאמעלט. אלע פויערים שטעהען אויף איין ארט און קוקען מיט טיפען דרך-ארץ אויף די געסט.

אין פאלאץ הויבט זיך אן דער באל. די געסט זענען אויסגעזעצט ארום דעם גאלד געדעקטען טיש אין טיפע סאמעטענע פאטעלען. דער איקעסטער זיצט אויף א ספעציעלע ביהנע, אלץ הארט אויפ'ן ערשיינען פון דעם פירשט. ווארט מען א שעה, צוויי, דריי — דער

פירשט אין נישטאָ! מען ווערט אומרוהיג און אומגעדולדיג. קיינער קאָן נישט פערשטעהן די סיבה פון אזא לאַנגען זוימען זיך. ענדליך דערוויסט מען זיך, אז ס'איז עפּעס געשעהן: בעת דער פירשט האָט זיך צום באַל געגרייט, האָט ער פּלוצלינג דערזעהן, אז ס'פעהלט איהם דער בעסטער און גרעסטער בריליאַנט. וואָס האָט אין געלד קיין שאצונג נישט געהאָט, אנ'אמת'ער אַנטיק, אַ ירושה-מתנה פון צעהן דורות. דער שענסטער פוץ וואָלט עס געוועזען זיך צו בעווייזען מיט איהם אויפ'ן באַל! אָבער דער בריליאַנט איז נישטאָ... ווערט א רעש, אַ מהומה, דער פירשט נעמט זיך שטאַרק צום הארצען, בעפעהלט זיינע טרייע שומרים אין גאַנצען גוט און איבער'ן גאַנצען דאָרף צו זוכען און צו נישטערען. אָבער דאָ שפּרינגט-אויף איין לאַקאַי, וואָס וויל פערדעקען זיין גנבה, פערנויגט זיך ביז אין דער ערד און איז מלשין אויפ'ן יודישען אַרענדאַר, צלמ'ענדיג זיך צו א שבועה, אז דעם בריליאַנט האָט דער אַרענדאַר בײַם גנב אָבגעקויפט. אלע יודען — זאָגט ער — זענען גנבים, בלאָטיקעס, און אייב מ'וועט נישט דעם אַרענדאַר פון דאָרף ארויסטרייבען וועט ער אַלע בדילהדל שטעלען! — דער פירשט האָט בעפוילען צו ברענגען דעם ארענדאר געבונדען אין פאַלאַץ אַריין און אַליין איז ער אוועק אין פרעכטיגען באַל-סאַלאָן.

שפעט אין דער נאַכט זענען רייטערס אוועק צו דער קרעטשמע. וואו אַלע זענען נאָך וואך געווען. ס'איז געווען די נאַכט פון בדיקת-חמץ, האָט מען זיך אין דער יודישער קרעטשמע געפּאָרעט. געראַוימט, געוואַשען, זיך צוגעגרייט אויף יום-טוב. פּלוצלינג — מ'קלאַפּט שרעקליך אין טהיר! ווערען אַלע דערשראָקען. וואָס עפּיס אַזוי שפּעט אין דער נאַכט? קלאַפּט מען שטאַרקער, עפענט מען די טהיר און עס שיטען זיך אַריין אַ מחנה פּאַלאַץ-וועכטער, זוכען, ציוואַרפען אַלץ אין דער קרעטשמע און אין שענק. און ווען זיי געפונען גאַרנישט בינדען זיי דעם ארענדאַר און פיהרען איהם אוועק. אין שטוב איז געוואָרען א יללה. אומזיסט האָט מען נעבעכען רחמים און געפאַלען צו די פיס פון די שומרים, אומזיסט האָט מען געפרעגט: — פאַר וואָס? פאַר ווע? — דעם אַרענדאַר האָבען די שומרים איועקגעשלעפּט אויף זייערע פערד. אין פּאַלאַץ נעהמט מען דעם אַרענדאַר אויפ'ן פערהער, מ'שלאָגט איהם מכות רצח, ער זאָל זיך מודה זיין און זאָגען בײַ וועמען ער האָט דעם בריליאַנט געקויפט. דער אַרענדאַר וויינט מיט ימים טרעהרען, פאַלט דעם פירשט צו די פיס און שווערט בײַם אַלעם הייליגען, אַז ער ווייסט פון גאָרנישט. אָבער זיין שווערען און בעטען זיך איז אומזיסט. מ'האָט איהם אַריינגעוואָרפען אין אַ טיפען פינסטערען גרוב ביז די אויספאָרשונג וועט פערענדיגט ווערען.

פסח שפּעט בייַנאַכט אין דער פירשט אַליין, בעגלייט פון געהיימע אויפפּאַסער, אין קעלער אַראָב, אפשר וועלען זיי, די חברה לייט ווירקען אויף דעם אַרענדאַר, ער זאָל זיך פאָרט מודה זיין, דאָרט הערען זיי אָבער פּלוצלינג, ווי דער אַרענדאַר רעדט צו זיך און האַלט עפּעס אין איין זאָגען... דאָס האָט דער יוד אָבגעריכט. אַזוי-אַרום דעם סדר אין גרוב... זיי בלייבען א ווײַלע שטעהן כדי אונטערצוהערען. הערען זיי ווי דער יוד האַלט אין איין זאָגען די „דיינו'ס", ווערען זיי ווי דערשטוינט און קוקען זיך שטום אָן. זיי געהען שוין מעהר נישט צו צו איהם, נור לאָזען זיך אוועק ווייטער און געהן אהין, צו דער קרעטשמע. דאָרט בלייבען זיי שטעהן אונטער'ן לאָדען, הערען זיך איין, אפשר וועלען זיי עפּעס דערגעהן, א וואָרט אויפכאַפּען, אָבער אויך דאָ ריכט מען אָב דעם סדר, און אַלע: דאָס ווייב, די קליינע קינדער, די טעכטער, די זיהן און איידעמעס פון ארענדאַר, אַלע וויינען און גיסען מיט טרעהרען און זאָגען די הגדה. גראַד האָבען אויך זיי געהאַלטען בײַ „דיינו". שפּרינגט דער פירשט אויף א צאָרענדיגער און טהוט א געשריי צו זיינע דינער: „איהר הערט? אַלע רעדען זיי פון דאַיאינאַ, פון מיין לאַקאַי דאַיאינאַ, און אז זיי דערמאָהנען זיין נאָמען — וויינען זיי און קלאָגען! נישט אנדערש, אז נאָר דאַיאינאַ האָט דעם בריליאַנט. לאָמיר תיכף אהין-לויפען צו איהם!" —

זענען אַלע אוועק צום דינער דאַיאינאַ, האָבען איהם פון שלאָף אויפגעוועקט און אַזוי לאַנג געשלאָגען, ביז ער האָט זיך מודה געווען, אז ער אַליין האָט דעם בריליאַנט צוגע'גנב'עט און איהם בעהאַלטען אונטער א בוים. דאַיאינא האָט אָנגעוויזען, וואו דער בריליאַנט געפינט זיך. מ'איז איועק צום אָנגעוויזענעם אָרט און מ'האָט דעם בריליאַנט געפונען אונטער'ן בוים. צומאָרגענס באַלד בעגינען, האָט מען דעם יודישען אַרענדאַר פון גרוב בעפרייט און זיין אָרט האָט פערנומען דאַיאינא דער לאַקאַי, וואָס האָט געמאַכט דעם בלבול אויף דעם אונשולדיגען יוד.

די צווייטע סדר-נאַכט האָט שוין דער ארענדאַר אָבגעריכט צוזאַמען מיט זיין משפחה אין פרייד און נחת. אין דער קרעטשמע האָט מען אַ גאַנצע נאַכט זיך משמח געווען, ביז אין דער פריה געטאַנצט און ווײַן געטרונקען און פון דעמאָלט אָן איז דער ארענדאַר נאָך חשוב'ער געוואָרען בײַ דעם שררה, ווי פריהער.

דורך דעם דאָזיגען נס, וואָס איז געשעהן אין רער סדר-נאַכט, האָבען זיך גליק און רוה ווידער איינגעצויגען דער יודישער קרעטשמע.

■■■■■■

אַכטונג, שיך-סוחרים!
צום זומער-סעזאָן עמפּפעהלען מיר אין גרויסען אויסוואַהל די וועלט-בעריהמטע
„BATA" שיך
(Czechosłowacja) פון
אויך פאַנטאָפעל לודאָווע און ספּאָרטאָווע צו פאַבריק-פּרייזען
Z. WEISFELD, Warszawa, Nalewki 23, tel. 410-94
אין הויף. געדענקט דעם אדרעס
Nalewki 23

די יודישע גימנאַזיע „פּריזיאַטשול-ווייעדזי" אין ראַדאָם.

בײַ דער אָבגעשטאַנענקייט וואָס הערשט איצט אינ'ם יודישען לעבען אין די יודישע שולע — און זאָל זיין מיט דער פּוילישער אונטערריכטס-שפּראַך — אפשר די איינציגע נאַציאָנאַל קולטורעלע אינסטיטוציע, וואָס איז נישט אונטערגעפאַלען דער אָבהענדיגער השפּעה. אומגעגענטייל: זי געהט זיך בעשיידען איהר וועג, אָהן רעש, אָהן געפּילדער, האָס אמאָל זיכערער, ווייטער, שטאַרקענדיג בײַ אונז דעם גלויבען, אַז זי וועט מיט דער צייט ערפילען אַלע האָפנונגען, וואָס מיר האָבען אויף איהר ארויפגעלעגט.

ס'זענען דאָ טענות צו דעם טיפ שולען מיט דער פּוילישער אונטערריכטס-שפּראַך, אז זיי שטעהן נישט אויף דער הויך פון זייערע אויפגאַבען, אז, למשל, דער באַנאַזש פון יודישען וויסען, וואָס זיי גיבען מיט זייערע אָביטוריענטען, איז נישט אַזוי גרויס א. ד. ג. אין אַ געוויסער מאָס איז עס אמת, נעהמענדיג אָבער אין בעטראַכט אז ערשט מיט אַ 2—3 יאָהר צוריק, איז דאָס גאַנצע ביסעל „יודאַאיסטיק" אין דער היגער גימנאַזיע געווען נישט מעהר ווי א סות העודף, פּשוט אַ פּיקציע, וועהרענד היינט פערנעהמען די יודישע למודים א זעהר בכבוד'יגען אָרט אינ'ם לעהר-פּלאַן; אז א ספּעציעלער וויזיטאַטאָר אין דער פּערזאָן פונ'ם בעקאַנטען דיכטער, ד"ר יעקב כהן וויזיטירט 2 מאָהל יעהרליך די שולע; אז שוין פון היי-יאָהר אָן וועלען פאָרקומען מאַטורא-עקזאַמענס אויך פון די יודישע למודים אין דער אַנוועזענהייט פון א. ר. וויזיטאַטאָר; און אז אַלס פועל יוצא פון דעם אַלעמען האָט זיך די בעציהונג צו די יודישע למודים ראַדיקאַל געענדערט אַזוי, דאָס עס עקזיסטירט שוין זאָגאָר בײַ דער גימנאַזיע א חוג עברי, וועלכער איז טעטיג אין דער ריכטונג פון פערשפּרייטען די העברעאישע שפּראַך צווישען דער שול-יוגענד — נעהמענדיג דאָס אַלץ אין בעטראַכט קען מען דרייסט זאָגען, אז דאָ איז ממש אַנ'איבערקעהרעניש פאָרגעקומען און אייב ס'וועט טאַקי ווייטער אַזוי געהען וועט די שולע באמת ווערען דער בית היוצר פאַר'ן גייסט פונ'ם יונגען דור.

אז די היגע יודישע גימנאַזיע בכלל ענטוויקעלט זיך גוט דאַרף איך נישט צו דערצעהלען: ווייסט מען דאָך, אז די שולע האָט צוריק בעקומען איהרע עפענטליכע רעכט און דערגרייכט א פרעקווענץ פון 300 שילער וואָס איז א זעלטענהייט אויף דער פּראָווינץ. איך וויל זיך דאָ נור אָבשטעלען אויף דער נאַציאָנאַלער ריכטונג פון דער שולע וואָס האָט פיעל צו פערדאַנקען דער מסירות'דיגער אַרבייט פונ'ם לעהרער-קאָלעגיום בעזונדערס פון דער לייטונג.

ס'ווערען איינגעפיהרט נייע טראַדיציעס, ווי: אַקאַדעמיעס אייבער פערשידענע נאַציאָנאַלע געשעהענישען, רעפעראַטען אייבער דער העברעאישער ליטעראַטור, נאַציאָנאַלע פייערונגען, אָוענטען וואָס פערפאָלגען נאָר ריינע נאַציאָנאַל-קולטורעלע צוועקען. ווי

וואס הערט זיך אין ראדאם.

בודזשעט-דעבאטען אין שטאדט-ראט.

די רעכטע נישט בעטייליגט אין דער אָבשטימונג פון בודזשעט און אלס פּראָטעסט פערלאָזט דעם זאהל — פערגרעסערט דעם בודזשעט מיט העכער א מיליאָן זל. — תלמוד-תורה-סובסידיע אדורך מיט רחמים.

אין דער פערגאַנגענער וואָך האָט דער שטאָדט-ראַט אָבגעהאַלטען צוויי זיצונגען: דינסטאָג און דאָנערשטאָג. דער צוועק פון ביידע זיצונגען איז הויפּטזעכליך בעשטאַנען אין אָבשטימען דעם בודזשעט אויף די יאָהרען 1928/9 האָס די פינאנס-בודזשעט קאָמיסיע האָט פריהער בעאַרבייט און פאָרגעשטעלט פאַר'ן פּלענום פון ראַט.

לויט די רעגולאַמין-פאָרשריפטען ברויך דער בודזשעט דורכגעהן אין צחיי לעזונגען. און ביי יעדען מאָהל א פאָרמעלע אָבשטימונג איבער יעדער פּאָזיציע פון בודזשעט.

אויף דער דינסטאָג'דיגער און אזוי אויף דער דאָנערשטאָג'דיגער זיצונג פון שטאָדט ראט האָבען די רעכטע אָנגענומען אַן אָפּאָזיציאָנעלע שטעלונג און זיך געגענגעשטעלט געגען געוויסע פּאָזיציעס מיט' מאָטיוו, נישט צו בעלאַסטיגען צו-פיעל די שטאָדט מיט נייע חובות און נייע שטייערן.

אויף דער דינסטאָג'דיגער זיצונג בשעת דער פּאָרזיצענדער האָט פאָרגעליינט דעם דרינגענדען פאָרשלאַג פון דער שטאָדט-פערוואלטונג צומאַכען אַנ'הלואה אויף 300.000 זל. אויף אויפצובויען א כפאָרט-האַליע, האָבען די רעכטע געפאָדערט דעם פאָרשלאַג איבערשיקען צום בעטראַכטען אין דער פינאנס-בודזשעט-קאָמיסיע.

דער וויצע-פּרעזידענט ה' אוזשעמבלאָ האָט דאַן רעפערירט וועגען דער דרינגליכקייט פון אזאַ הלוואה. צוליב דער מיינונגס-פערשידענהייט צווישען די רעכטע מיט די פּ. פּ. ס. איז אָנגענומען געוואָרען אָבצושטימען, צי דער פאָרשלאַג זאָל בעטראַכט ווערען אלס א דרינגענד-ער. ביי דער אָבשטימונג נעמט די מעהרהייט אָן דעם פאָרשלאַג אלס א דרינגענדער און דאַן ווערט איבערן פאָרשלאַג גופא געעפענט א דיסקוסיע, וועלכע ענדיגט זיך, זעלבסטפערשטענדליך, מיט א אָבשטימונג, בעת וועלכע דער פאָרשלאַג ווערט דורך דער מעהרהייט אָנגענומען, געגען די שטימען פון די רעכטע. לויט דער צאָהל יאָ-שטימען ווערט אַלזאָ אָנגענומען צו מאַכען אַנ'הלוואה אויף 300.000 זל. אויף אײנצואָרדנען א ספּאָרט-פּלאַץ.

ביי די ווייטערדיגע דעבאַטען ארום די פּרעלימינירטע סומען אין בודזשעט האַלטען זיך די רעכטע ביים פּרינציפּ פון שפּאָרזאַמקייט און דרוקען אויס זייער געגנערשאַפט צו פערגרעסערן די אויסגאַבען פון די קאָמונאַלע אונטערנעהמונגען און אײנגענטהומען. זיי ווייזען אָן אלס מאַסגעבענדער מעסטער פאַר אַלע אויסגאַבען פון איצטיגען בודזשעט די זעלבע נאָרמען און רובריקען פון פאָראיאָהריגען בודזשעט. די שפּאָרזאַמקייטס-פאָרשלאָגען פון די רעכטע פאַלען אָב און ווערען מאַיאָריזירט דורך דער בעדייטענדערגרעסערער צאָהל ראַטמענער.

ס'איז געווען א פאָרשלאַג פון די רעכטע צו פערקלענערן דעם אײנקונפט פון וואַסער-לייטונג און קאַנאַליזאַציע אויף העלפט, און, אז פון א מעטער וואַסער זאָל די אָבצאָהל זיין נאָר 25 גר. אנשטאָט 50 גר. אָבער דער פאָרשלאַג איז אָבגעפאַלען און ס'ווערט אָנגענומען 50 גר. פאַר א מעטער.

אויף דער דאָנערשטאָג'דיגער זיצונג האָט דער שט.-ראַט בעעהרט דעם פּ. פּ. ס.'ישען פּרעזידענט לימאַנאָווסקי אלס עהרען-בירגער פון ראַדאָם.

אויך דאָ אין דער צווייטער לעזונג איז יעדער פּונקט פון בודזשעט נאָך אַמאָהל רעפערירט געוואָרען און ביי דער אָבשטימונג אָנגענומען געוואָרען מיט דער זעלבער מעהרהייט וואָס אויף דער פריהערדיגער זיצונג.

ביים דורכליינען און אָבשטימען יעדער פּאָזיציע פון בודזשעט, הערען אויך אָבגעשטימט די יודישע סובסידיעס. נעמליך: פאַר „עזרה" — 5000 זל. „טאָז" — 4000 זל. „חנוך ילדים" — 2400 זל. „תלמוד תורה" — 5000 ז". און „בית יתומים — 10200 זל. ה מוליער פאָדערט פאַר'ן בית-יתומים 15000 זל. זיין פאָדערונג מאָטיווירט ה' מוליער דערמיט, וואָז די אינסטיטוציעס און ערציהונג'ס אנשטאַלטען, וואָס דער מאַגיסטראַט האַלט אויס, קאָסט דאָרט דעם מאַגיסטראַט יעדעס קינד פיל טייערע אין פערגלייך מיט די יעניגע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס וואָס דער שט.-ראַט סובסידירט נאָר.

צו דער סובסידיע פון דער תלמוד תורה שטעהט אין בודזשעט אָנגעמערקט, אז די סובסידיע ווערט ערטיילט אלס א שטיצע פאַר דער תלמוד תורה. דער דאָזיגער צושריפט איז א רעזולטאַט פון א שווערען קאַמפּף, וואָס איז געפיהרט געוואָרען אין דער פינאנס-בודזשעט-קאָמיסיע. דער יודישער ראטמאַן ה' ל. מ. ווייסערמאַן, וואָס געהערט צו דער דערמאָנטער קאָמיסיע האָט געהאַט פיעל אויסצושטעהן ביז די ת"ת-סובסידיע איז ענדליך אריינגעשטעלט געוואָרען אין בודזשעט. די פּ. פּ. ס'ישע מיטגלידער זענען געווען קאַטעגאָריש דאַגעגען און ס'האָט פאַקטיש קיין כך נישט געפעהלט, אז די ת"ת זאָל לחלוטין נישט פיגורירען אין בודזשעט די סבה, וואָס די פּ. פּ. ס. האָט זיך ארויסגעזאָגט דאַגעגען, איז געווען, וואָס די ת"ת פערשפּרייט, לויט זייער מיינונג, פינסטערניש, פאַנאַטיזם און דערפאַר ברויך דער שטאָדט ראַט אזאַ

ס'ווייזט אויס, אין די לייטונג אויסען נישט בלויז צו בעגרעניצען איהר נאַציאָנאַלע טעטיגקייט אין דער מיט פון די שול-מויערען, נור וויל אויך ווירקען אויסערהאַלב זיי. א בעווייז דערצו איז דער עפענטליכער פּורים-אָוענד אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשצי" וואָס איז ערשט נישט לאַנג פאָרגעקומען. און זאָל מיר זיין ערלויבט פון דעם אָרט צוזאָגען א פּאָר ווערטער איבער אָט דעם גראַנדיעזען אָוענד און טאַקי אויך אָבצוגעבען דער לייטונג, ווי אויך די לעהרער. וואָס האָבען דעם אָוענד אראַנזשירט, א האַרציגען „יישר כח" פאַר דער אונבעשרייבליכער הנאה וואָס זיי האָבען אונז פערשאַפט. דאָס איז געווען עטוואָס אימפּאָזאַנטעס, וואָס אונזער שטאָרט האָט נאָך נישט געזעהען אין דער וואָכעדיגקייט אין וועלכער מיר זונקען לעצטענס איז דאָס געווען א סיורפּריז. א שטראַהל פון האָפענונג!

דאָס פּראָגראַם איז זעהר רייך געווען: כאָראַל-געזאַנג, גימנאַסטישע איבונגען, א פאַנטאַסטיש מעשה'לע אין פּויליש „די פּאַפּראָט-בלום" כמעט מיט א באַלעט דערצו. אויסגעפיהרט דורך העכער 20 פּערזאָן, וועמענס קאָסטיומען האָבען מיט זיך פאָרגעשטעלט פערשידענע בלומען, עפּעקטפולע און עסטעטישע; דאַן איז פאָרגעשטעלט געווען אין העברעאיש „ליצני פּורים" פון קאַצענעלסאָן. אין פלוג א קינדער-שפּיעל. א מעשה מיט פּערשטעלטע און א העריש בראַש. נור א דאַנק דער מאַסע, דורך דער רעזשי (ה' וואָרצמאַן) אריינגעפיהרטע סצענעס, וועלכע האָבען געמאַכט די אַנטיילנעהמער איבערלעבען דאָס וואָס זיי האָבען פאָרגעשטעלט, האָט מע געהאַט דעם איינדרוק, אז דאָ שטעהען פאַר אונז אמת'ע אַרטיסטען. דאַן איז רעציטירט געוואָרען דורך א שילער פון דער III קלאַס (קאַמפּעל) „סעודת-פּורים" פון שלום-עליכם, א שילדערונג פון דער פּורים-סעודה ביים יידען, וואו פּורים איז א „יום טוב" און א שעהנער יום-טוב דערצו.

ס'איז כדאי זיך אָבצושטעלען אויף דער אָריגינעלער אויפפאַסונג פונ'ם בעגריף „רעציטאַציע" מצד דער רעזשי, נעמליך: רעציטאַציע ביי דער בעטייליגונג פון פּובליקום. אין דער פאָרם פון שול חברים. אויסגעשטעלט איבער דער גאַנצער גאַלעריע און זאָל, דורך ענטשפּרעכענדע פראַגען, ענטפערן, אויסרופען, לאַכען און געזאַנג (אין דעם פאַל: „שושנת יעקב", א פאָלקס מאָטיוו בעאַרבייט דירכ'ן רעזשיסער אין 3 שטימע). דאָס איז געווען א פּאַרזוך, נור ער האָט זיך גלענצענד איינגעגעבען: קודם-כל דער חסידיש-סטיליזירטער קאָסטיום פונ'ם רעציטאַטאָר. דאַן דער נאַאיוו-קינדערישער טאָן פון דער שילדערונג וואָס איז געווען פול פּיעטיזם און התפּעלות די אינערליכע האַרמאָניע, דאָס נאַטירליכע און לעבעדיגע העברעאיש פון אַלע אַנטיילנעהמער — דאָס אַלץ האָט געמוזט מאַכען א שטאַרקען און טיפען איינדרוק אויף אַלע אַנוועזענדע ואַגאַר אויף אַזעלכע, וואָס זענען אין די קליינע אותיותלעך נישט איבעריג בע'הבנ'ט.

נאָך א מאָהל זאָגען מיר אייך: „א שעהנעם דאַנק אייך פאַר דעם גייסטיגען גענוס וואָס איהר האָט אונז פערשאַפט!" און מיר וו'נשען זיך, אז אַזעלכע אָוענדען זאָלען פאָרקומען וואָס אָפטער און וואָס מעהר...

ש. וואָרצמאַן.

אינסטיטוציע נישט שטיצן.

אין פריערדיגען בודזשעט האָט די ת"ת סובסידיע פיגורירט אויף ערנעהרונג'ס-צוועקן. און אזוי ווי ביי דער ת"ת האָט אין יענעם יאָהר קיין קיך נישט פונקציאָנירט האָט די ת"ת נישט געקאָנט ארויסבעקומען די פערשפּראָכענע סובסידיע און נאָך פיעל בעמיהונגען און שתדלנות קוים בעקומען א טייל. ביים נייעם בודזשעט פון היינטיגען יאָהר, ווערענדיג אויסמיידען אזעלכע צושר פונקטן, וואָס זענען גורם פערשידענע קאָמפּליקאציעס, איז געווען א שווער שטיקעל ארבייט אויסצוטוישען די יוצאות אז אנשטאָט אויף ערנעהרונג זאָל די צושריפט טראָגען דעם כאראקטער פון .. א „שטיצע".

ביים פערליינען די פּאָזיציע פון 600.000 זל. אויף א גאָהן-ליגיע צום נייעם אויסגעמויערטען שחט-הויז האָט אין נאָמען פון יודישען קאָלאָ רעפערירט ה' מ. ניימאן און ערקלערט, אז עיטשטיינס וועט די אויסערנצהאַלטונג קאָסטען פיעל טייערער און א חוץ דעם איז די פּאָזיציע נישט קיין אקטועלע, ווייל מ'ווייסט נאָך נישט די הכנסה פון נייעם שחט-הויז און צוליב שפּאָרזאַמקייט-טעמים לייגט ער פאָר די דאָזיגע רובריק פּאָרלויפיג צו שטרייכען, ביז ס'וועט זיין נויטווענדיג.

דער פאָרשלאַג ווערט אָבגעוואָרפען

די רעכטע מאכען אייסבעסערונגען כמעט ביי יעדער פּאָזיציע און ווען זיי זעהען זייער אומבעהאָלפענע לאגע, צוקוקנדיג, ווי יעדער פאָרשלאַג זייערער ליידט א מפּלה. אזוי, אז אפילו א טייל סובסידיעס פאר זייערע אנשטאַלטונגען האָט דער שט.-ראט געשטראָכען פון בודזשעט.—זעהענדיג זייער דורכפאַל האָבען די רעכטע געליינט א דעקלאַראציע, אין וועלכע זיי האָבען ערקלערט, אז צוליב דעם וואָס אין דער טהעטיגקייט פון שט.-ראט לאָזט זיך שטארק פיהלען דער פּ. פּ. ס'ישער פּארטיי-פּראָגראַם. אזוי למשל, האָט דער מאגיסטראַט ביים פערטיילען די דירות אין די נייע-אויפגעבויטע הייזער בעפּאַרצוגט און מעהרסטענטייל בעשטימט פאר אייגענע פּאַרטיי חברים, אלס בעוויין דערצו, וואָס אין די אַנקעטעס פון די דירה-לאָזע איז פערהאַן א ספּעציעלע אויסגעפוללטע רובריק פון פּארטיי-אַנגעהעריגקייט; אז ביי דער שטאָדטישער אינוועסטיציע-ארבייט איז אויך אָנגעווענדעט געוואָרען די אייגענע פּאָליטיק. און צוליב דעם, וואָס זיי, די רעכטע, זענען נישט מסכים צו פערגרעסערען דעם בודזשעט און בעשווערען די שטאָדט מיט נייע חובות און שטייערן, און אויך דערפאר, וואָס זייערע פּאָזיערונגען ווערען נישט אין אכט גענומען, וועלען זיי אין דער אָבשטימונג פון בודזשעט קיין אנטייל נישט נעמען.

נאָך דער דאָזיגער ערקלערונג פערלאָזען די רעכטע אלס צייכען פון פּראָטעסט דעם זיצונג'ס-זאהל.

פון די יודישע ראטמענער פערלאָזט דער איינציגער די זיצונג ה' מיליער, ערוואַרטענדיג, אז די איבריגע מיטגליעדער פון קאָלאָ וועלען נאָכטוהן זיין ביישפּיעל. אזוי געשעהט אָבער נישט און די איבריגע יודישע ראטמענער בלייבען אויף זייערע ערטער.

צווישען די פריי פאָרשלאָגען ווערט דורך די יודישע ראטמענער אריינגעטראָגען א רייהע אויסבעסערונגען, וועלכע ווערען צום גרעסטען טייל אָבגעוואָרפען. ס'ווערען נאָר דורכ'ן ראט גענומען צום קענטניס די צוויי יודישע פאָרשלאָגען. נעמליך: אז די אָבטיילונג פאר עפּידעמישע שוץ („אַפּיעקאַ ספּאָלעטשנאַ") ביים מאגיסטראט זאָל ארבייטען אין ענגען קאָנטאקט מיט דער נייגעוועהלטער קאָמיסיע, אין וועלכע ס'געהען אריין פון די יודען: ה"ה שמואל קאַרמאַן און אברהם פינקעלשטיין, ווי אויך דער פאָרשלאַג, יענען ערטיילען צו גלייכער מאָס ארבייט פאר אלע לאַיניקעס.

לויט די פאָרגעליינטע און נאָכהער אָבגעשטימטע בודזשעט פּאָזיציעס איז דער בודזשעט פון די יאָהרען 1928/9 פערגרעסערט געוואָרען בערך מיט העכער א מיליאָן זלאָטעס לויט דעם פאָריגען יאָהר 1927/8.

די ראדאָמער לעדער סוחרים האָבען „פּעדיעט" אויף פּסח.

א היגער שוך-סוחר, א געוויסער ה' פּ. האָט בעוויזען א קונץ שטיק און אָנגעשפּיצט די ראדאָמער לעדער-סוחרים אויף א גאר אָריגינעלען אופן. אנשטאָט צו באַנקראָטירן „פּאָרמעל" האָט ער זיינע טראנזאקציעס ערלעדיגט מיט פאַלשע וועקסלען, אונטערשרייבענדיג אויף זיי א בעקאַנטע און גלויבענסווירדיגע שוך פירמע פון קראקא. ווייספעלד.

ווען ס'איז געקומען צום צאָהלונגס-טערמין פון די וועקסלען האָבען זיך די ראדאָמער לעדער-סוחרים ערפאַהרען ביי דער בעטרעפענדער פירמע, אז זי האָט לחלוטין אזעלכע וועקסלען נישט אונטערגעשריבען. נאָר זיי זענען געפעלשטע. ה' פּ. דערוויסענדיג זיך, אז דער עסק האָט געפּלאַצט האָט געמאַכט ויברח, איבערלאָזענדיג זיינע סוחרים לעצט-געלד, א היזק פון צעהנדליגער טויזענדטער זלאָטעס.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער דאָזיגער אפערע זענען ארעסטירט געוואָרען דריי היגע יונגעלייט, וועלכע זענען באַלד בעפרייט געוואָרען.

די בעשווינדעלטע ראדאָמער סוחרים האָבען, ווי מ'זעהט, גאָר שפּאָר „פּעדיעט" אויף פּסח. אזוי, אז מיט מרור זענען זיי אָנגעזאָרגט.

טוידט-זאָל צוליב א אָבשלינגען א קער פון א פלוים.

פאַריגען דינסטאג האָט פּאַסירט מיט א ראדאָמער יודישער פרוי א שוידערליכער פאל, וואָס האָט איהר פערורזאכט א שנעלען טויט.

די פרוי פון דעם אינהאבער פונ'ם בראָנפען-האנדעל, ה. לאנדאאו (וואָל) האָט עסענדיג דאָס מיטאָג אויף א פּאַטאַלען און אומגליקליכען אופן אַראָבגעשלונגען א קער פון א געקאָכטע פלוים, וועלכע איז איהר געבליבען שטעהן אין האלז אין דער ברייט, אזוי, אז ס'איז נישט מעגליך געוועזן קיין שום רעטונג.

די היגע דאָקטוירים, וועלכע זענען תיכף נאָכן גרויזאמען פאל אליאַרמירט געוואָרען, האָבען אויסגענוצט פערשידענע מיטלען אָבער אָהן ערפאָלג. מ'האָט די אומגליקליכע פרוי באלד אוועקגעפיהרט קיין וואַרשא, וואו זי איז אין וואַרטע-זאהל פון שפּיטאל אויף טשיסטא געשטאָרבען, נאָך איידער די דאָקטוירים האָבען בעוויזען זי צו בעטראַכטען.

דער דאָזיגער מערקווירדיגער פאַל האָט געמאַכט אין שטאָדט א שווערען איינדרוק.

גראַנדיעזע פּסח-אַקציע פון „עזרה".

די געזעלשאפט „עזרה" האָט ביי דער היי-יעהריגע אַקציע אויף פּסח ארויסגעוויזען גרויס אינטענסיוויטעט. די לייסטונג פון דער דאָזיגער געזעלשאפט האָט געשטעהן איבער איהרע כחות כדי ווי ווייט מעגליך צו בעזאָרגען מיט פּסח-פּראָדוקטען די היגע נויטבעדערפטיגע יודישע בעפעלקערונג.

די „עזרה" האָט פערטיילט מצות, וויין, צוקער, שמאלץ, ציבעלעס און ליכט פאר העכער 1200 פאַמיליעס. די נכבדות'ע נצרכים האָט מען די פּסח-פּראָדוקטען בעזאָרגט אהיים.

ווי מען אינפאָרמירט אונז פון די אָנפיהרערשאַפט פון עזרה, האָט דאָס ארטיקעל אין לעצטען נומער פון אונזער צייטונג געהאט א שטאַרקע ווירקונג און פיעל מענשען זענען אליין געקומען אין לאָקאל פון עזרה און לויט זייערע מעגליכקייט געגעבען געלד אויף דער פּסח-אקציע. נישט קוקענדיג אָבער אויף דעם וועלען די זאמלער בעזוכען חומ"פ די אלע, וועלכע האָבען קיין אנטייל נישט גענומען אין דער אקציע, זיי זאָלען ביישטייערען זייער געלד-בעטייליגונג אין דער דאָזיגער הייליגער אקציע. דאָס איז דערפאַר, וואָס עזרה, איינאָרדנענדיג די פּסח אקציע אין גרעסערן פערנעם, האָט זיך געמוזט פערשולדיגען אויף קאָלאָסאַלע סומעס געלד.

ס'ליגט דעריבער א חוב אויף די אלע, וואָס האָבען נאָך פאר דער אקציע גאָרנישט געגעבען, זיי זאָלען זיך נישט מינע זיין און די זאמלער נישט ארויסלאָזען מיט לעהדיגע הענד.

קהלה-וואַהלען שוין אקטועל.

ווי מיר הערען, וועט מיטוואָך, דעם צווייטען טאָג יו"ט פאָרקומען אין קאָרסאָ א רעפעראט, וואָס דער היגער בונד אָרדענט איין.

איינ'ם רעפעראט וועט ארויסטרעטען דער בעקאַנטער בונדישער טוער און ראַזאַר פון דער וואַרשאַוער קהלה, ה' הימעלפאַרב.

די טהעמא פון רעפעראט זאָל זיין געווידמעט די ראדאָמער קהלה-וואַהלען, וועלכע דאַרפען פאָרקומען אין דער נאָהנטסטער צייט.

פערזאַמלונג פון די יודישע אַקאַדעמיקער אין ראדאָם.

קומענדיגען שבת דעם 7-טען אפּריל ווערט דורכ'ן ראַדאָמער יודישען אקאַדעמיקער-קרייז צונויפגערופען א אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון די מיטגליעדער.

דער טאָג-אָרדנונג ענטהאַלט א רייהע וויכטיגע פּונקטען.

דער טהעטיגקייטס-בעריכט פון דער פערוואַלטונג פאַר'ן יאָהר 1927/8 וועט אָבגעבען מ. ניימאן, בעריכט פון חבר'ים-געריכט — אַפּ. א. סאָלבע, בעריכט פון רעוויזיאָנס-קאָמיסיע — אינזש. וו. פירסטענבערג.

ווענדונג פון בירגער-פעראיין צום מאגיסטראט.

דער בירגער-פעראיין האָט זיך געווענדעט צום מאגיסטראט מיט א ביטע אָבצוהאַלטען פון אויספיהרען עקזעקוצי-

יעס איף זיינע מיטגלידער פאר די עטאט-שטייערען פון דער גמינע,

דער בירגער-פעראיין מאטיווירט זיין ביטע דערמיט, וואס אין דער אויסצוג („זיקאו"). וואס די גמינע שיקט אריין אין מאגיסטראט איינצומאהנען די גמינע-קלאדקע דורך עקזעקוציע-מיטלען פיגורירט אממערסטען אזעלכע פערזאנען, וועלכע זענען נישט איינשטימיג מיט דער ווירטשאפטליכער פיהרונג פון דער גמינע. צוליב דעם בעט דער בירגער-פעראיין ביים מאגיסטראט, אז די אלע פערזאנען, וואס געהערען-אן אלס מיטגלידער אדער סימפאטיקער פון דערמאנטען פעראיין, זאל דער מאגיסטראט נישט אויספיהרען קיין שום עקזעקוציעס און „זאיענטשעס". חייל וואס שייך דעם גמינע-עטאט פון 1926 איז וועגען איהם אריינגעטראגען געווארען א רעקורס אין העכסטען טריבונאל, וועלכע דארף קירצליך בעטראכט ווערען.

אין דער ווענדונג פון בירגער פעראיין ווערט ווייטער געזאגט, דאס אין פאל פון געווינען דעם פראצעס וועט די גמינע בוויכען אומקעהרען אלע צאהלער דעם דורך איהר איינקאסירטען עטאט פון דערמאנטען יאהר.

צוליב די אלע אויסגערעכענטע טעמים און מאטיווען בעט דער בירגער-פעראיין דעם מאגיסטראט אבצוהאלטען פארלויפיג דאס איינמאהנען דעם דאזיגען עטאט דורך צוואנגס-מיטלען ביז דער ענטשיידונג פון טריבונאל.

התראה

שמעתי אשר הועד הקהלה בראדום רוצה לקבל שובי"ם חדשים, באתי לזרז את כל שו"ב הן די בכל אתר ואתר, והן מי שמחפש מהחלה משרת שחיטה שלא יבואו להשיג גבולי, כי אכי החסיד המפירסים ר' חיים יהודה ז"ל הי"ו שו"ב בראדום זמן רב שו"ב מוכהק ומומחה וירא ה' הי"ו ויש לי חזקה גמורה בדין תורת למלא מקומו. לכן כאשר יש לי טו"ת וסכסוך עם הקהלה, הנני מזהיר ומתרה באזהרה גדולה ובהתראה גדולה את כל השובי"ם אשר לא לבד פל יבואו לכאן אף לא ידברו מזה כלל עד שועד הקהלה יעמוד עמי לדין ואתפשר עמם. בכוח אנכי אשר שארית ישראל לא יעשה עחלה כדי שלא ליקום ח"ו בארור מסיג גבול רעתו.

חנוך שו"ב דפה ראדום.

א סיום-פייערונג אין דער ישיבה.

אין צוזאמענהאנג מיט די עטליכע מסכתות, וועלכע די תלמידים פון דער ישיבה האבען אויסגעלערנט היינטיגען זמן, ארדענט איין די ישיבה דעם קומענדען זונטאג ב' דחוהמ"פ 7.30 אווענד אין ביהמ"ד הגדול א גרויסע סיום-פייערונג, וואו צ. א. וועלען עטליכע תלמידים פון דער ישיבה ארומרעד מעניינא דיומא.

צו דער פייערונג קומט ספעציעל פון ווארשא דער בעריהמטער גאון ר"מ פון ווארשאווער ת"ח און גרינדער פון דער היגער ישיבה, הרב ר' צבי דוב גליקזאהן שליט"א, דער איידעם פון בריסקער רב ר' חיים סולובייציק זצ"ל.

דאנקזאגונג.

די געז. „עזרה" דריקט אויס א וואַרימען דאנק דעם ה' אליעזר גאטליב פאר שענקען דער געז. „עזרה" א סומע פון 47 זל. פון די צוזאמענגענומענע געלדער אויף קאסטען פאר ריטשע צווייגשפארן און נחום פרידמאן.

די געז. „עזרה" אין ראדאם.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, דאס די פערשרייבונגען פון קינדער אויף דער צווייטער העלפט שול-יאהר קומען פאר חול-המועד-פסח (זונטאג, מאנטאג, דינסטאג) אין די שעה'ן 12 — 3 נ. מ. און פון 8 — 10 אווענד אין סעקרעטאריאט פון „פועלי אגודת ישראל" וויטאלדא (כפאנא) 8.

די געוועזענע שילערינס דארפען זיך וואס פריהער פערשרייבען, בכדי זיי זאלען נישט פערלירען די פלעצער.

די פערוואלטונג

פון טעכטער-שולע „בית יעקב"

ביי פועלי אגודת ישראל אין ראדאם.

אכטונג חילסט זיך עלעגאנט און ביליג קליידען, אכטונג

זא ווענד זיך צו דער לאנג-עקזיסטירענדער פירמע

א. קיילצר ראדאם לובלינער 36,

וועלכע איז פערזעהן צום זומער-סעזאן אין א גרויסען אויסוואהל פון

מענער-אנצוגער, פאלטעס, גומע מאנטלען

איך ערשטקלאסיגע, גוטע קינדער-אנצוגלעך

פון די נייעסטע און בעסטע שטאפען.

בעזונדער עמפפעהל איך מענער-הויזען פון אינלענדישע און אויסלענדישע פירמעס צו קאנקורענץ פרייזען.

פ. ס. איך נעם אויך אן בעשטעלונגען פון אייגענע און אנגעטרויטע סחורות.

ערשטקלאסיגע ארבייט — בעסטע בעדינגונגען.

אכטונג! אכטונג!

ראדאמער עלטערן!

די איינציגע בעוואוסטע העברעאישע פאלקס-שולע פון די ה"ה איסר ליפשיץ און יעקב העכטמאן וויטאלדא 7, וועלכע האט זיך ערווארבען דעם שטארקסטען צוטרוי ביי די ראדאמער יודישע עלטערן, מאכט בעקאנט, אז אויף דעם קומענדיגען זמן וועלען אויסער די פריהערדיגע כחות אנגעשטעלט ווערען אויף די אלגעמיינע למודים די בעסטע פעדאגאגען און לעהרער. אין יעדער קלאס וועלען געלערנט ווערען די אלגעמיינע למודים לויט דעם פראגראם פון די מיטעל-שולען מיט א פערגאנטווארטליכקייט און יעדער פאטער וועט זיין זיכער, אז דורך די לעהרער פון זיין קינד אין דער שולע וועט ער האבען די מעגליכקייט, אז זיין קינד זאל אויסוואקסען אלס בעוואוסטזיניגער יוד און וועלטליכער מענש.

די ראדאמער יודישע עלטערן, איבערצייגענדיג זיך, אז אונזער שולע איז די איינציגע לערן-אנשטאלט, וואו יעדער פאטער קאן איבערגעבען זיין קינד אונטער דער ערציהערישע השגחה פון די פעהיגסטע פעדאגאגישע כחות און אויך דער פאקט, וואס די דאזיגע יודישע עלטערן האבען אונז פיעל מאל אויסגעדרוקט זייער אונגעהויערע צופרידענהייט—דאס אלעס גיט אונז די פולע פערזיכערונג, אז די ראדאמער יודישע עלטערן וועלען זיך אייך אויף ווייטער בעציהען צו אונזער שולע מיט דעם פולסטען צוטרוי און אנערקענונג.

מיט אכטונג איסר ליפשיץ און יעקב העכטמאן.

בעקאנטמאכונג.

איך האבע דעם כבוד בעקאנט צו מאכען דעם געעהרטען פובליקום אז איך האב צו פערקויפען

זויטערט אוגטרקטס

על חג הפסח הבע"ל כשר על צד היותר טוב

הורט און דעטייל.

מיט אכטונג משה לאנדא שפיטאלנא № 2.

וויכטיג פאר דער קליענטעלע פון ראדאם אין אומגעגענד

מיר האבען דעם כבוד בעקאנט צו מאכען, אז אין אונזער לאנגעגזיס-טירענד געשעפט איז געעפענט געווארען א פרישע אבטיילונג פון מענער און דאמען-שטאפען: אייף אנצעגער, פאלטענס, קליידער און דאמען-קאסטיומען. די נייעסטע און מאדערנסטע זאכען. די בעסטע ביליצער, קאמאשאזער און אנדערע קוואליטעטען, ווי אויך א גרויסער אויסוואהל פון פערשידענע זיידען-שטאפען.

מיר פערהאפען, אז מיט דער נייער אבטיילונג וועלען מיר אויך קאנען צופריעדענשטעלען אונזער קליענטעלע ווי ביז יעצט.

בעמערקונג: אלעס ביי די בעסטע בעדינגונגען און צו די ביליגסטע פרייזען.

מיט האכאכטונג

פירמע ש. לאנדאו

ראדאם, לובעלסקא 27.

בעקאנטמאכונג.

איך מאך בעקאנט די געעהרטע בעפעלקערונג פון ראדאם און אומגעגענד, אז די פירמע קינצלער, לובלינער 14 אין הויף לינקס, האט ווי יעדעס יאהר, אויך היינט צוגעגרייט א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע מענער-קאפעלושען, די נייעסטע פאסענער, און אויך מענער-היטלען פון די בעסטע שטאפען. אויך א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע קינדערישע קאפעלושלעך און היטעלעך.

גלייכצייטיג מאך איך בעקאנט דער ג. קונדשאפט, אז איך האב געעפענט א פראנטאווע געשעפט אויף לובלינער 12 אין פאמע ראג. דאס געשעפט איז פערזעהן מיט א גרויסען אויסוואהל פון די אויבענדערמאנטע סחורות. אלעס צו ביליגע און קאנקורענץ-פרייזען.

מיט אכטונג: יעקב קינצלער לובלינער 14

אין הויף לינקס און לובלינער 12 פראנט

בעקאנטמאכונג.

איך מאך בעקאנט די געעהרטע ראדאמער יודישע בעפעלקערונג דאס איך האב געעפענט א כשר'ע יאטקע

אויף דער שעוצקא גאס (שיסטער-געסיל) נומער 17, וועלכע וועט זיין פערזעהן מיט פערשידענע גוטע פליישען.

מיט אכטונג טוביה פינקעלשטיין

ראדאם, שעוצקא 17.

קעלצער אבטיילונג.

וויכטיגע זיצונג פון קהלה-ראט.

די זיצונג פון קהלה-ראט, וואס האט געזאלט פאר-קומען דאנערשטאג, דעם 22 מערץ, איז צוליב דעם וואס אינ'ם זעלבען טאג איז אויך פארגעקומען א וויכטיגע זיצונג פון שטאדט-ראט, אויף וועלכער עטליכע דאזיגע און פרנסים, האבען געמוזט זיין אנוועזענד — אבגעלייגט געווארען אויף שבת אוונד, דעם 24 מערץ.

די זיצונג האט געעפענט דער וויצע-פארז. פון ראט, ה' רוד ראזענבערג.

נאכ'ן איבערלייענען דעם טאג-ארדנונג האט זיך אנטוויקעלט א לענגערע דיסקוסיע ארום דעם ערשטען פונקט פון טאג-ארדנונג וועגען בעשטעטיגען א יום-טוב-פענסיע פאר די בעאמטע.

נאך דער דיסקוסיע איז מיט א מעהרהייט שטימען בעשלאסען געווארען, אז די פערוואלטונג זאל געבען יעדען בעאמטען א 6 חדשים'דיגע הלואה. אין דער הויך פון 50% פון דער נארמאלער חודש-פענסיע פון יעדען בעאמטען. דאס איז געשעהן צוליב דעם, וואס די יום-טוב-פענסיעס זיינען אין ביודושעט פון 1927 נישט אריינגעשטעלט געווארען. גלייכצייטיג האט דער ראט מסכים געווען אריינצושטעלען די יום-טוב-פענסיעס אין ביודושעט פון יאהר 1928, בכדי די בעאמטע זאלען די זיי דורך דער פערוואלטונג אויף פסח אויסגעבארגטע 50% הלואה נישט דארפען אבצוגעבען.

דער דרינגענדער פארשלאג פון עטליכע פרנסים, אז די פערוואלטונג זאל פון די 2 ביודושעט-סובסידיעס פון די יאהרען 1925—26 אויסצאהלען א געוויסע סומע אויף צו מאכען דעם פלאן פון נייעם בית-המדרש, וועלכען מען זאל דעם היינטיגען זומער אנהויבען בויען, איז איינשטימיג אנגענומען געווארען.

דער דרינגענדער פארשלאג פון די פרנסים, אז דער קהלה-ראט זאל אייסנאמסווייזע בעשטימען א סומע פון 500 זלאטעס אלס פסח-סובסידיע פאר'ן מורה-הוראה האבערן איז נישט אנגענומען געווארען. א ליידענשאפטליכע דיסקוסיע און א סקאנדאל האט ארויסגערופען דער פארשלאג פון עטליכע פרנסים, אז דער קהלה-ראט זאל בעשליסען צו געבען דעם מקוה-קאמיטעט א סומע פון 10.000 זלאטעס אויף א נייעם מקוה-קעסיל, בכדי די יודישע בעפעלקערונג זאל נישט פערבלייבען אהן א מקוה.

פאר דער דרינגליכקייט האט גערעדט פרנס מ. ד. אייזענבערג און הרב ראפאפארט.

פרנס אייזענבערג האט ערקלערט, אז מיט דער איצטיגער אלטער מקוה-קעסיל האלט זעהר שלעכט: „ער איז שוין קראנק געווען אויף סקלעראז, איין הארץ-אטאק האט ער שוין בעקומען, אויב ער וועט נאך בעקומען דעם לעצטען אטאק געהט ער קאפוט און די שטאדט וועט, חלילה, שטעהן בלייבען אהן א מקוה אויף פסח". דערפאר שלאגט ער פאר, אז דער ראט זאל בעשליסען צו אסיגנירען א סומע פון 10.000 זלאטעס אויף א נייעם קעסיל. אין דעם זעלבען גייסט האט אויך גערעדט הרב ראפופורט.

געגען דער דרינגליכקייט האבען גערעדט די פרנסים: שמעון סטראוטשינסקי און יצחק פינקלער. דער ערשטער האט אנגעוויזען, אז עס איז פשוט א חוצפה פון די פארשלאג-געבער צו פערלאנגען פון דער קהלה-קאסע קאלאסאלע געלד-סומען אויף א קעסיל א. א. וו. אין דער צייט ווען די מקוה געהערט נישט צו דער קהלה, נאר צו איין געוויסע פארטיי, וועלכע וויל בשום אופן, צוליב געוויסע „טעמים" די מקוה נישט איבערגעבען אין רשות פון דער קהלה. קיינער ווייסט נישט קיין רעכנונג פון די קאלאסאלע מקוה-הכנסות. קיינער פון אונז — האט געזאגט פרנס ספראוטשינסקי — איז נישט געגען א מקוה. נאר דעמאלט וועט די קהלה געבען געלד אויף דער מקוה, ווען זי וועט איבערגעהן אין איהר רשות און וועט זיך פאקטיש געפונען אונטער איהר פערוואלטונג.

אין דעם זעלבען גייסט האט אויך גערעדט פרנס י. פינקלער: 4 יאהר — האט אנגעהויבען פרנס פינקלער, — פאדערען מיר, אז די מקוה זאל איבערגעהן אין רשות פון דער קהלה און מען האט זי נישט געוואלט איבערגעבען. איצט, ווען די מקוה-קאסע איז אויסגעליידיגט געווארע, פערלאנגט מען, אז די קהלה זאל געבען געלד. איצט — האט ווייטער געזאגט פרנס פינקלער — איז געקומען די צייט ווען די קהלה זאל איבערנעמען די מקוה. דאס זעלבע וועט אויך זיין — האט פערענדיגט פרנס פינקלער — מיט די אנדערע קהלה-אייגענטימער ווי: בית-עולם, שוהל, א. אנד., וועלכע וועלען סוף כל סוף, מיט גוטען, צי מיט בייזען מוזען איבערגעהן אין רשות פון דער קהלה-פערוואלטונג.

נאך דער דיסקוסיע האט דער פארזיצער געשטעלט דעם דרינגענדען פארשלאג צום אבשטימונג, וועלכער איז מיט א מעהרהייט שטימען אבגעווארפען געווארען.

נאך דער אבשטימונג, האט דער פארשטעהער פון דער אגודה'שער-פראקציע אין דער קהלה, לאחניק ב. לעוו, אנגעגעבען אן ערקלערונג אינ'ם נאמען פון זיין פראקציע, אז צוליב דעם וואס דער פארשלאג איז אדורכגעפאלען, פערלאזען די אגודה פארשטעהער די זיצונג אלס צייכען פון פראטעסט. עס איז ענטשטאנען א סקאנדאל און א כוימעל. עטליכע פרנסים האבען אויסגעשריגען: א חרפה!, שעמט אייך! די שטאדט וועט בלייבען אהן א מקוה. דער צד שכנגד האט אויך נישט געקארגט קיין ווערטער. דער טומעל האט זיך פערגרעסערט אזוי, אז דער פארז. איז נישט געווען אימשטאנד ווייטער צופיהרען די זיצונג.

בינו לבינו, איז אריינגעבראכט געווארען א דרינגענדער פארשלאג, אז דער קהלה-ראט בעשליסט איבערצונעמען די מקוה אונטער דער קהלה-פערוואלטונג. דערהערענדיג דאס, און וויסענדיג, אז אהן די אגודה פארשטעהער איז אויך דא א קווארום או., אז דער נייער פארשלאג וועט געוויס אנגענומען ווערען, האבען זיי חרטה בעקומען און דעם זאל נישט פערלאזט. א דאנק די קלוגע און אויסגעהאלטענע פאליטיק פון פרנס מ. ד. אייזענבערג, האבען ביידע צדדים אנגעהויבען אונטערצוהאנדלען, אויף וואס פאר אן אופן און מיט וועלכע בעדינגונגען די קהלה זאל איבערנעמען די מקוה אין איהר רשות. נאר צוליב דער שפעטער שעה איז געשאסען געווארען א בשותפות'דיגע קאמיסיע פון 5 פערזאן פון ביידע צדדים, וועלכע האט די אויפגאבע אויסצוארבייטען א געהעריגען פלאן פון איבערנעמען די מקוה דורך דער קהלה און דעם פלאן וועט די קאמיסיע פארשטעלען דעם ראט צו בעשטעטיגען. די זיצונג איז צוליב דער שפעטער שעה שוין נישט מעהר פארגעזעצט געווארען און איצט בעשטימט געווארען אויף חול המועד פסח. אויפ'ן ערשטען פונקט פון טאג-ארדנונג וועט זיך געפונען דער פונקט פון איבערנעמען די מקוה דורך דער קהלה און די רעשט נאך נישט בעטראכטע פונקטען. די נעכסטע ראט-זיצונג וועט דעריבער זיין זעהר אינטערעסאנט.

אבסערוואטאר.

צו דער אלגעמיינע פערזאמלונג פון סוחרים-פעראיין.

עס איז דאכט זיך גאנץ איבריג צו רעדען וועגען דער גרויסער וויכטיגקייט פון א סוחרים פעראיין. אלע ווייסען שוין איצט דאס אזא אינסטיטוציע איז פאר די סוחרים נויטיג ווי לופט צום אטעמען.

אין פערשיעדענע שטעדט אין פוילען וואלטע געוויס א גרויסע טייל פון די סוחרים געפאלען אונטער דעם שטייער-לאסט, וועלכער ליגט כמעט אויף די פלייצעס פון די גרעסערע און קלענערע סוחרים און בעל מלאכות. און נאר א דאנק דער בעמיהונג פון די אנפיהרער פון די סוחרים פעראיינען, וועלכע אינטערווענירען פון צייט צו צייט און זענען זיך משתדל ביי די געהעריגע מאכט, געלונגט זיי אויסצופועל'ענען געוויסע הנזחות, וועלכע לינדערען טיילווייז די לאגע.

אבער ווי קוקען מיר אויס מיט אונזערע פארשטעהער אין קעלץ? ווי בעווייסט געפינט זיך אין קעלץ די „איזבא סקארבאווע". וואו עס ווערען בעטראכט רעקורסען פון דער גאנצער קעלצער וואיעוואדסטווא און פון צייט צו צייט קומען דארט פאר זיצונגען צו וועלכע עס קומען דעלעגאטען פון אלע שטעדט און ווען א קעלצער סוחר קומט אויף אזא זיצונג צו וועלכער ער ווערט ספעציעל גערופען, ווייל עס ווערט בעטראכט זיין רעקורס, טרעפט ער דארט פארשטעהער פון אלע שטעדט, וועלכע קומען ספעציעל צו פאהרען אום צו פערטיידיגען זייערע סוחרים, אבער די קעלצער פארשטעהער, וועלכע דארפען נישט ספעציעל פאהרען זעהט מען קיינמאל נישט אויף קיין זיצונג, און אזוי ארום ווערט דער רעקורס אבגעווארפען. אין, אז מיר אין קעלץ האבען מעהר צו פערטיידיגען אונזערע סוחרים ווי אין אנדערע שטעדט ווייסען מיר דאך גאנץ גוט, ווייל וואו איז דען דא אזוי פיעל פריוואטע צוטרעגער, איך וועל זיי אברופען ביים ריכטיגען נאמען — מיס–ים, ווי אין

(סוף זייט 11)

קעלצער „חד גדיא״

פון ביקי בן יגלי.

געווידמעט די קעלצער „כלל-טהוער", געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס און „בעלי-טובה".

א נייער ספרדישער „כל חמירא".

כל חמירא וחמיעה דאיכא ברשותי, אלע „אכצעהנגלעך" וואס געפונען זיך אין אונזער שטיבעל, דחמתה ודלא חמתה, וואס האבען אפען אדער געהיים אגיטירט און געשטימט פאר דער ליסטע 18, דבערתה ודלא בערתה. די וואס מען האט שוין פון אונז „מבער" געווען און די וואס זענען קאנדידאטען אויף „ביעור"..., ערקלערען מיר זיי אלס הפקר, כעפרא דארעא. אז יעדער וואס וויל זיי פאזשען קען דאס טוהען פראנק און פריי אהן שום מורא...

דער „קידוש" פון קעלצער סוחרים-פעראיין.

ברוך אתה. געלויבט ביסטו. אשר בחר בנו מכל, וואס מיר זענען דאך לעצטענס געווארען די „אויסדערוועהלטע" פון אלע אנדערע קעלצער אינסטיטוציעס... (מיט'ן אויסנאהם פון נאך איינע...) ורוממנו. מיר זענען „דערהויבען" געווארען. ס'איז שוין נישט געווען פון וואן צו בעצאהלען דאס דירה-געלד, וקדשנו. מען האט אונז „געהייליגט" ותתן לנו, דאס איז דער עיקר. מען האט אונז פאר'ן לאקאל גוט בעצאהלט. מועדים ושמחה. מעגען מיר זיך טאקי מאכען פייערליכע ימים-טובים. זמן חרותנו. מיר זענען בעפרייט געווארען פון נישט געוואונשענע דעה-זאגער. מקרא קדש. מיר מעגען איהם אנרופען: „הייליגער פעראיין". זכר. דאס זאלען מיר שטענדיג געדענקען. ברוך אתה. געלויבט ביסטו. מקדש ישראל והזמנים. אז דער רבונו של עולם שיקט אמאהל א גוט צייטעל... שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה. מיר זאלען ווידער זוכה זיין אזא „צייטעל" צו דערלעבען..

אכטונג!	כל דכפין ייתא וייכול!	אכטונג!

די טאזאווסיסטאָ „דאבראָטש-נאָסטש" אין קעלץ מאכט בעקאנט, אז ווי יעדעס יאהר וועט זי אויך היי-יאהר פערטיילען א גרעסערען קוואנטום מצות פאר די קעלצער ארימע לייט אויף... פסח שני..

אלע נויטבעדערפטיגע זאלען זיך ווענדען אין די אמט-שעה'ען, פון 6—8 אווענד אין די סליחות-טעג און בין „כסא לעשור", ווען די „טאוואזישסטוואָ" וועט איינקאסירען פאר די „שטעדט"..

די פערוואלטונג

בעמערקונג: צוליב'ן רעמאָנט פון דער שוהל, וועט די קאנצעלאריע פון דער „טאָוואזישסטוואָ" נישט זיין טעטיג...

עבדים היינו פון די קעלצער קהלה-בעאמטע.

עבדים היינו, מיר זענען געבליבען פערקויפטע מענשען. ויוציאנו משם, אויב מיר זענען נאר נישט נושא חן ביי א ראזאר אדער א פרנס, וויל ער, אז מיר זאלען פון דארט ארויס. ואילו לא הוציא, אויב מיר אליין וועלען פון דארט נישט ארויס בתוך החבה, היי בנינו ובני בנינו, זאלען כאָטש אונזערע קינדער און קינדס-קינדער נישט דארפען זיין קיין גמינע-בעאמטע. ואפילו כלנו חכמים, אויב מיר וועלען קלוג ווערען, (מען מיינט ריין ווערען ווייל, אז מען איז רייך ווערט מען שוין ממילא קלוג) מצוה עלינו לספר, זאָלען מיר עס דערצעהלען אין פריידען. וכל המרבה לספר, ווער עס וועט דאָס זוכה זיין צו דערצעהלען. הרי זה משובח, דער וועט זיין א כוואט... חלואי יאָ, ווי נישט...

דער סיפור „הגדה" פון די קעלצער אידישע ראטמענער.

מעשה ברבי אליעזר, ורבי יהושע, ורבי אלעזר בן עזריה, ורבי עקיבה, ורבי טרפון, דאס מיינט מען די אידישע ראטמענער פון קעלצער שטאָדט-ראט (להבדיל) שהיו מסבים. אויף זייערע זיצונגען האלטען זיי כסדר אין איין דערצעהלען וואס דער האט בעוויזען און וואס יענער האט נישט בעוויזען „אויסצוטוהן" פאר די אידישע וועהלער, כל אותו הלילה, דאס דויערט א גאנצע נאכט, עד שבאו. ביז מען קומט נאך זיי. ואמרו להם. און מען זאגט זיי, רבותנו. פאנאָווע, הגיע זמן, עס איז שוין די העכסטע צייט אהיים צו גייהען מאכען ביינעס. קריעת שמע של שחרית, און נאך די אידישע אינטערעסען מעג מען שרייען שמע ישראל!...

די נייע „ארבעה בנים" פון קיעלץ.

חכם מה הוא אומר: א ציוניסטישער „כלל-טהוער" זאגט: מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה: וואסערע בעריכטען און ארבייט פערלאנגען פון מיר די ציוניסטען, אז כ'בין שוין אזוי אויך געוועהלט... ואף אתה אמור לו, זאג איהם אבער: אין מפטירין... אז ער האלט נאך נישט ביי מפטר...

רשע מה הוא אומר: א אויפגעקומענער נישט געבעטענער געזעלשאפטליכער „עסקן" זאגט: מה עבודה הזאת לכם: וואו קומט עפעס די ציוניסטען צו זיין די אפיטרופסים פון אידישען פאלק, ואף אתה אמור לו בעבור זה: זאג איהם: ווייל עס האט זיך פערגליסט צו טאנצען אויף אלע חתונות... דערפאר טאר ער אין נאמען פון אידישען פאלק נישט רעדען...

תם מה הוא אומר: א בעשיידענער, נישט רוטינירטער פאליטיקער כלל-טהוער פרעגט: מה זאת? פאר וואס קענען די נאציאנאלע עלעמענטען גאר נישט אויפטוהען? ואמרת אליו בחוזק יד: זאג איהם, ווייל אלץ גייט היינט מיט חוזק יד...

ושאינו יודע לשאול: א פשוט'ער איד פרעגט: נאך דאס בעדארפט מען דען צו זיין א פאַ־שיי־מאָן? את פתח לו: עפען איהם אויף זיין מח און גיב איהם צו פערשטעהן, והגדת, אז וואס מעהר מען זאגט, אז מען איז א פארטיי-מאן, בעבור זה עשה, דערפאר מאכט מען איהם פאר: א טיים דעפוטאט, סעקרעטאר, דאזאר, ראטמאן א. אז. וו.

דער והיא שעמדה פון די קיעלצער אידישער בענק.

והיא שעמדה לאבותינו ולנו, גאָט, וואס האט אונז תמיד געהאָלפען, וועט אונז אויך ארויסהעלפען פון די הויז-ווירטע-באנק... שלא אחד בלבר, נישט נאר די הויז-ווירטען באנק אליין וויל מיט אונז קאנקורירען אלוא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו, נאר אויך אנדערע יחידים האבען זיך געוואלט מאכען בענק. והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם, און גאט האט אונז פון זיי בעשערעמט, וועט ער אונז פון דער הויז-ווירטען-באנק אויך מציל זיין...

ד י י נ ו.

דער „לינת הצדק" זאגט: אלו נתן לנו את ממונם: ווען מען וואלט אונז געגעבען געלד און קיין שפיצע פאר קראנקע פון אונז נישט פערלאנגט—דיינו.

די געזעלשאפט „יאָז" זאגט: אלו העבירנו, ווען מען וואלט די ארימע אידישע קינדער געוואלט איבערפיהרען אויף זומער - וואהנונג אהן אונזער הילף — — — — — דיינו.

די קיעלצער ציוניסטען זאגען: אלו עשה: ווען אנדערע וואלטען געארבייטען פאר'ן „קרן קימת", פערקויפט שקלים, געזאמעלט פאר'ן נאציאנאל-ראט, געגעבען אויפ'ן „קרן-היסוד", געליינט די „הצפירה" א. אז. וו. וואלט געווען — — — — — — דיינו.

דער „תומכי עניים" זאגט: אלו ספק צרכנו ארבעים שנה, ווען מען וואלט אונז כסדר געלד געגעבען, ולא האכילנו און מיר זאלען נישט דארפען געבען די ארימע לייט אויף עסען — — — — — דיינו.

די רעכטע „פועלי ציון" זאגען: אלו הכניסנו: ווען די רעכטע ציוניסטען וואלטען אהן שום מיטארבייט אונז אריינגעבראכט קיין ארץ ישראל וואלט געווען — — — — — — דיינו.

רבן גמליאל היה אומר.

כל שלא אמר דברים אלו: וועלכער יונגערמאן וואס זאגט נישט, אז ער איז איינער פון די דריי: א מזרחיסט, א שומר אדער א „חלוץ", לא יצא ידי חובתו, איז נישט יוצא און קען קיין חסידישע טאכטער פאר א כלה נישט בעקומען...

לשנה הבא בירושלים!

דער פאריז. פון דער קיעלצער אבטיילונג פון דער געזעלשאפט פון פריינד פון העברעאישען אוניווערזיטעט אין ירושלים שרייט הויך: אז פון היינט איבער א יאהר זאל זיך די ווארשעווער צענטראלע איבערטראגען קיין ירושלים, וועלען זיי מיך אויפהערען צו פייניגען...

טראפּנס נאך טראפּנס

יעדער שריט אויף הארטע לעדער-אבצאסען פערברויכט אומזיסט די מוסקולען און די נערווען. עס דערשיטערט דעם גאנצען ארגאניזם און די טויזענדער שריט וואס מען מאכט איבער'ן טאג חירקען אויף אונזער פיזישער און גייסטיגער ווידערשטאנדספעהיגקייט ווי א טראפּען וואסער נאך א טראפּען וואס מיליעט איבער א שטיין.

טראגט גומי-אבצאסען „בערסאן"!

זיי גיבען אייך אנגענעהמען גאנג, וואס איז פריי פון ערשיטערונגען, שוינען דעם קערפער און די נערווען און זענען א נויטווענדיגקייט פון יעדען קולטורעלען מענש.

קיין לוקסוס, ביליגער און דויערהאפטער ווי לעדער.

טראגען „בערסאן" איז א אמת'ער תענוג.

„טאגאל"

במשך די לעצטע יאהרען האבען זיך אויף אונזער מארק בעוויזען פערשידענע מיטלען געגען רעוומאטיזם. די דאזיגע מיטלען זענען על פי רוב זעהר קאסטבארע און אין פיעל פאלען ברענגען זיי נישט דעם ערווארטעטען רעזולטאט.

דאס בעקאנטע הייל מיטעל געגען רעוומאטיזם „טאגאל" האט דערפאר די גרויסע מעלה, וואס עס ענטהאלט אין זיך א גליקליכע קאמבינאציע פון שטאפען און דעריבער בעזייטיגט עס אונבעדינגט די רעוומאטיזם. און דאביי בעזייטיגט עס דעם רעזולטאט פון יענע מיסלען, וועלכע חירקען שלעכט אויפ'ן הארץ און ווירקט צו א אלגעמיינע אבשוואכונג, „טאגאל" איז דעריבער דאס איינציג בעסטע מיטעל געגען רעוומאטיזם.

ביי עצירות פערדייאונגס שטערונגען, מאגען-ברענען, קאפשמערצען ביי אלגעמיין שלעכט פיהלען, נעמט מען פריה אויף ניכטער איין גלאז נאטירליך „Franciszka Józefa" ביטערוואסער. אין די קליניקען פאר אינערליכע קראנקהייטען איז פון די געזאמעלטע ערפאהרונגען דאס וואסער „Franciszka Józefa" איין זעלטען אבפיהר - מיטעל.

Z intencji zaręczyn kuzynki naszej
p. Andzi Goldberżanki z p. A. Gringrasem
serdeczne życzenia rodzicom i narzeczeństwu
składają
Kielce. Gucia i Samuel BLUMENFELD

Dr. I. LEWIN
Choroby oczu — powrócił
przyjmuje od 10 — 1 i od 4 — 7
KIELCE, ul. Sienkiewicza 9.

KORESPONDENCJĘ
polską i niemiecką, handlową oraz do wszelkich
WŁADZ
załatwia na maszynie codziennie od godz. 4-tej po poł.
w niedzielę i święta od godziny 2-giej po poł.
Z. GOLDKLANG,
Kielce, Bodzentyńska 39

Wyrażamy ubolewanie v. Prezesowi naszemu
HERMANOWI ZYSKINDOWI z powodu śmierci
Jego OJCA

Zarząd i Rada
OKRĘGOWEGO ZWIĄZKU KUPCÓW
w Kielcach.

דעם פרעזעס פון דער עקזעקוטיווע פון דער געזעלשאפט „גמילת חסד"
אין קיעלץ ה' זיסקינד הערמאן
דריקען אויס זייער טיעפסטען מיטגעפיהל צוליבן טויט פון זיין פאטער
מ ר ד כ י נ"ע
דער ראט און פערוואלטונג פון דער געז.
„גמילת-חסד" אין קיעלץ.

KINO „ODEON" w RADOMIU.
Od 8 kwietnia 1928 roku.
FAŁSZYWY KSIĄŻĘ
Skrząca perłami humoru wytworna
Komedja w 8 aktach
w rolach głównych:
George Sydney i Anita Stewart.

(המשך פון דער 9 זייט.)

קעלץ

ביז דעם 15 ד. מ. טערען אלע סוחרים און בעל מלאכות געשטעלט דורך דעם שטייער-אמט „אבראטאווע" פאר דעם יאהר 1927 און ווי מען הערט שטעלט מען יעדען סוחר 3 מאהל אזוי פיעל ווי פאריאהרען. פארוואס קומט דאס אלעס פאר? ווייל מיר זענען נישט ארגאניזירט און עס פערטיידיגען אונז נישט קיין פאכמענער און קיין פאסענדע פערזאנען, וועלכע זענען נישט דער ווילען פון אלגעמיינעם סוחריטום, נאר זענען אונז אנגעוואָרפען דורך עטליכע מענשען, וואס זענען אונזערע מכלומרשט שתדלנים. צוליב דעם וואס מיר זענען נישט ארגאניזירט און פערשטעהען נישט ווי געהעריג די וויכטיגקייט פון א סוחרים-פעראיין אין אונזער שטאדט, האט מען געמוזט אויף א געוויסע צייט פערדינגען דעם לאקאל, מען זאל האבען צו בעצאהלען דירה-געלד, ווען נישט וואלט שוין קיין לאקאל היינט נישט געווען.

זונטאג דעם 8 טן ד. מ. קומט פאר די אלגעמיינע פערזאמלונג פון סוחרים-פעראיין אין קעלץ. מיר מוזען געדענקען, דאס די יודישע סוחרים האבען יעצט נישט קיין איינענעם פארשטעהער אין סיים, רעפ. ווישליצקי קען נישט בעטראכט ווערען אלס פארשטעהער פון סוחרים קלאס, וועלכע האבען איהם נישט געוועהלט. און ער ווער נישט קאנען פערטיידיגען די יודישע סוחרים. צוליב דעם מוזען מיר זיך גוט ארגאניזירען אז זיך אליין פערטיידיגען מיט אלע מעגליכקייטען. און ווען קען דאס פאר-קומען? ווען אלע סוחרים זאלען קומען אויף דער אלגעמיינער פערזאמלונג, דעמאלס ווען געלונגען צו וועהלען א ראט און א פערוואלטונג, וועלכע וועלען זיין דער ווילען פון אלע סוחרים אין אונזער שטאדט.

מיר מוזען געדענקען, דאס א סוחרים-פעראיין איז נישט קיין צדקה-חברה, וועלכע מען קען א געוויסע צייט לאזען אויף הפקר. דאס איז א אינסטיטוציע, אין וועלכע עס הענגט אב דאס לעבען און עגזיסטענץ פון די סוחרים. דעריבער מוזען אלע מעהר בעוואוסטזיניגע סוחרים זיך אוועקשטעלען אין דער שפיץ און נעמען אויף זיך די לייטונג און די פיהרונג פון סוחרים-פעראיין און מוזען זעהען מיט אלע כוחות צו בעזייטיגען דעם הערשענדען קריזיס, אויסצושטעלען די פארטיי פאליטיק, ווייל א סוחרים פעראיין טאר נישט זיין קיין ארט פון פאליטיק.

עס מוז נעמען א סוף צו די אינערליכע רייבונגען, מען מוז פערגעסען וואס עס איז פארגעקומען. און אויפהערען שפילען פאליטיק אין סוחרים-פעראיין און צוטרעטען צו א געמיינזאמע און נוצליכע ארבייט, וועלכע זאל אבהיטען די עגזיסטענץ פון די סוחרים.

די ארבייט איז גרויס און שווער, די פעראנטווארטליכקייט רופט אלע צו דער ארבייט. און דאס מוזען גוט געדענקען אלע סוחרים צו דער פארשטעהענדע אלגעמיינע פערזאמלונג פון אונזער סוחרים-פעראיין.

מ. ר—ן.

די פֿאַרװאַלטונג פֿון בית-יתומים דריקט אױס א האַרציקן דאַנק דעם ה' י. גרין פֿאַר די 10 העמדער פֿאַר די זקנים פֿון אונזער אַנשטאַלט. זאָל עס דינען אַלס ביישפּיל פֿאַר אַנדערע.

די פֿערװאַלטונג.

ישיבה תורת חיים רדום.

דער ועד הישיבה מאכט בעקאַנט, אַז עס װערען אָנגענומען תלמידים אױף'ן קומענדען זמן אין אַלע כתות. פּראָװינצער בעקומען עסען אין בית התבשיל ביי דער ישיבה.

איינשרייבונגען קומען פֿאָר טעגלין אין ביהמ"ד הגדול דפה ביז חודש אייר.

ועד והנהלה.

עס װערט בעקאַנט געמאַכט, אַז

מאָנטאָג 3-טער טאָג חוהמ"פ 4 נאָכמיטאָג קומט פֿאָר אין ביהמ"ד הגדול

א אַלגעמיינע פֿערזאַמלונג

פֿון די מיטגלידער פֿון דער ישיבה מיט פֿאָלגענדען טאָגעס-אָרדנונג:

1) ערעפֿנונג 2) װאַהלען פֿון א פּרעזידיום 3) קאַסע בעריכט 4) דיסקוסיעס 5) װאַהלען פֿון א פֿערװאַלטונג 6) פֿרייע פֿאָרשלאָגען 7) שלוס.

מיטגלידער און סימפּאַטיקער קומט מאַסענהאַפֿט!

בעמערקונג: אין פֿאַל פֿון ניטט קומען די געהעריגע צאָהל מיטגלידער װעט די פֿערזאַמלונג פֿאָרקומען אין זעלבן טאָג אין צװייטען טערמין 7 אַװ. און װעט זיין גילטיג ביי יעדער צאָהל אנװעזענדע.

דער ישיבה-קאָמיטעט.

יודישער האַנדװערקער-קלוב אין ראַדאָם יאַטקע 59

שבת מוצאי יום-טוב דעם 14 ד. ח. 5,30 פֿאַרנאַכט װעט אין אייגענעם זאַהל פֿאָרקומען די יעהרליכע אַלגעמיינע פֿערזאַמלונג

מיט פֿאָלגענדען טאָגעס-אָרדנונג:

1) ערעפֿנונג 2) בעריכט פֿון די פֿערװאַלטונג 3) פֿרייע פֿאָרשלאָגען.

אױף װעלכע עס װערען אַלע מיטגלידער פֿון קלוב הפֿליך איינגעלאַדען.

די פֿערװאַלטונג.

בעמערקונג: אױב די פֿערזאַמלונג װעט ניטט צושטאַנד קומען צוליב ניטט פֿאָראױסגעזעהענע סיבות אין אײבענאַנגעװיזענעם טערמין, װעט די צװייטע פֿערזאַמלונג פֿאָרקומען דעם זעלבען טאָג 7,30 אָװענד ביי יעדער צאָהל אנװעזענדע.

קומט און בעװונדערט

די העררליכסטע

טאַפּעטען

די נייעסטע פֿאַטענער

ביי די בעסטע בעדינגונגען

ש. שטיינמאַן

לובלינער 21.

KANTOR WYMIANY

ORAZ

najszczęśliwsza Kolektura Loterji Państwowej

M. WAJSELFISZA

RADOM, LUBELSKA 29

tel. 84, Konto P. K. O. 63695.

קױפֿט און פֿערקױפֿט אױף דעם רעעלסטען אופֿן אַלערליי אױסלענדישע װאַלוטען, גאָלד, זילבער, װי אױך װערטה-פּאַפּירען ליסטען, אקציעס. דאָלאַראַזױקעס. 10% ראַדאָמער פּאַפּירען

אַלעס אױף די בעסטע בעדינגונגען.

אין די גליקליכע קאָלעקטור װאָו אױף 54283 איז געװאָנען 400,000 איז צו בעקומען לאָסען צו די 5-טער קלאַס

הױפּט-געװינס 650,000

18,000,000 אַלגעמיין געװינס

פֿאַר די בעקװעמליכקייט פֿון די הױז-בעזיצער.

אַלע אינפֿאָרמאַציעס װעגען בעקומען הלואות אין די ראַדאָמער געזעלשאַפֿט Towarzystwo Kredytowe Miejskie

ערטיילט די קאַנטאָר פֿון ה' װייסעלפֿיש לובלינער 29.

פּאַטאַקאָל.

מיר בעשיינען היערמיט אַז די געברידער פּאָטאָק אונטער די פֿירמא „י. ד. פּאָטאָק זוהנע" אין מאַלאַשאַנדז נעבען בענדין, אַז די קאַקאָפּיטער פֿון קאַקאַס'פּיצע װאָס װערט אױסגעאַרבייט אין זייער פֿאַבריק אין מאַלאַשאַװיץ מיט דעם נאָמען „פּאַטאַקאָל" װערט געמאַכט בהכשר גמור על חג הפּסח על צד היותר טוב אינפֿער אינזער אױפֿזיכט אין די פּיפּער מעגען עסען היראים והחרדים אונד צו בענוצען זאָ צו פֿליישיגע זאָ צו מילכיגע מאכלים אָהנע שום נאָכדענקונג. אױף יעדען פּאַקעט בעפֿינדעט זיך א שטעמפּעל כשר לפסח בהשגחת הרב והבד"צ דבענדין.

ובעה"ח אוד ה' יתרו תרפ"ת בענדין.

חנוך צבי הכהן לעווין אב"ד דפה

יהושע דומ"צ

דז יצחק דומ"צ

חנוך דוד סג"ל דומ"צ

ביי פּאָדאַגרא רעװמאַטיזם | הישיאַס גריפּע | קאָפּװעהטאָגן, נערװענשמערצען, קאַמפּשמערצען און פֿערקילונג

האָבען זיך אױסגעװיזען די טאָגאַל טאַבלעטען אַלס װאונדערליך רעטונגס-מיטעל

פּרובירט און איבערצייגט אייך

טאָגאַל צולאָזט דיא הורך װיערע

GERHARD F. SCHMIDT.

WYTWÓRNIA PREPARATÓW FARMACEUTYCZNYCH

ZURICH, MONACHJUM, BERLIN, WIEDEŃ, BUDAPEST TORONTO (KANADA) GDAŃSK.

!! OBUWIE BATA !!

Obstalunki na OBUWIE płócienne i skórzane Czechosłowackiej fabryki

T. i A. BATA są wykonywane i wysyłane ze składu przedstawicieli **S. BAKER et Co. LTD.**

WARSZAWA, ZIELNA 30, tel. 80—58.

UWAGA: firma Z. SZARFF i SZYDŁOWSKI w Częstochowie nie jest upoważnioną do przyjmowania obstalunków.

Felczer H. GRINSZTAJN Zgodna 1, tel. 303.

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC

Odbito we własnej drukarni, Radom, Szwarlikowska 20.